

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Martina Šedová

Role doprovázejících organizací v pěstounské péči

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen literaturu a prameny uvedené v seznamu odborných zdrojů.

V Ústí nad Orlicí dne 20. 4. 2017

.....

Martina Šedová

Poděkování

Poděkování patří mé vedoucí diplomové práce paní Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za vstřícný a trpělivý přístup během vedení. Děkuji mamince, babičce a celé rodině.

OBSAH

ANOTACE	5
ÚVOD	7
1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	9
1.1 Historický vývoj pěstounské péče na území České republiky.....	9
1.2 Současný systém pěstounské péče na území České republiky	11
1.3 Pěstounská péče ve vybraných zemích Evropské unie	14
2 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	18
2.1 Úloha obecního úřadu obce s rozšířenou působností.....	18
2.2 Zprostředkování pěstounské péče krajskými úřady	20
2.3 Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	22
3 KOMPETENCE DOPROVÁZEJÍCÍCH ORGANIZACÍ	24
3.1 Povinnosti a práva vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.....	25
3.2 Doprovázení pěstounských rodin v praxi	26
3.3 Vybrané služby poskytované pěstounským rodinám.....	28
4 DOPROVÁZENÍ V PĚSTOUNSKÉ PÉČI V PARDUBICKÉM KRAJI.....	31
4.1 Nabídka doprovázejících organizací v Pardubickém kraji	31
4.2 Vybrané doprovázející organizace v Pardubickém kraji	32
4.3 Doprovázení sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD.....	33
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	35
5.1 Cíl výzkumu, cílová skupina, metodologie a příprava výzkumu.....	35
5.2 Výsledky výzkumného šetření.....	37
5.3 Výzkumné závěry	60
ZÁVĚR	63
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	68

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Šedová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Role doprovázejících organizací v pěstounské péči
Název v angličtině:	The role accompanying organizations in foster care
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je zkoumat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů a prostřednictvím výzkumného šetření analyzovat nabídku doprovázejících organizací v Pardubickém kraji. Teoretická část práce vymezuje pěstounskou péči – historii a současný systém na území České republiky a pěstounství ve vybraných evropských zemích. Věnuje se zprostředkování pěstounské péče, problematice dohod o výkonu pěstounské péče a kompetencím a metodologii při doprovázení pěstounů. Praktická část je zaměřena na doprovázení pěstounských rodin neziskovými organizacemi, analyzuje možnou nabídku doprovázení v Pardubickém kraji a úskalí, která s sebou doprovázení nese. V rámci výzkumného šetření jsou použity rozhovory se sociálními pracovníky neziskových doprovázejících organizací a případové studie dětí v pěstounské péči.
Klíčová slova:	sociálně-právní ochrana dětí, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, pěstounská rodina, pěstoun, zprostředkování pěstounské péče, doprovázení pěstounské rodiny, úskalí, role

Anotace v angličtině:	The aim of the thesis is research execution of foster care and accompaniment of foster parent. The theoretic part of the thesis define foster care in Czech republic and other European countries, foster care mediation and accompaniment in foster care by nonprofit organizations. Through the application part of the thesis analyse offer of accompaniment organizations, roles and difficulties during the accompaniment of foster family. To research are use interviews with social workers and case studies.
Klíčová slova v angličtině:	social and legal child protection, substitute family care, foster care, foster family, foster parent, foster care mediation, execution of foster care, accompaniment, difficulties, role
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1 – Kniha života Příloha 2 – Rozhovor č. 1 Příloha 3 – Rozhovor č. 2 Příloha 4 – Rozhovor č. 3 Příloha 5 – Rozhovor č. 4 Příloha 6 – Rozhovor č. 5 Příloha 7 – Rozhovor č. 6 Příloha 8 – Rozhovor č. 7 Příloha 9 – Rozhovor č. 8 Příloha 10 – Seznam zkratk
Rozsah práce:	68 stran
Jazyk práce:	Čeština

ÚVOD

Pěstounská péče se v posledních letech stala rychle se rozvíjejícím fenoménem, který je v současné době již běžnou součástí sociální praxe. Pěstounství začalo být důležité v době, kdy se ukázalo, že mnoho dětí pobývajících v dětských domovech, není připraveno na budoucí samostatný život a něco jim chybí. Tím chybějícím kouskem je život v rodině, který se postupně stal nejdůležitějším aspektem při výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Pěstounská péče je šancí pro dítě, jak žít v rodině a být tak co nejlépe připraveno pro život.

Studiu navazující magisterský obor Pedagogika – sociální práce a sociální problematikou jsem se zabývala již při studiu bakalářského oboru Pedagogika – veřejná správa. Nyní jsem dosáhla svého cíle studovat sociální práci. V budoucnu se chci věnovat profesi sociálního pracovníka. Na téma pěstounské péče bylo napsáno již mnoho. Oblast náhradní rodinné péče a zejména problematiku pěstounské péče vnímám jako velmi potřebnou a pro budoucí vývoj sociální práce nezbytnou. Proto bych ráda do oblasti pěstounství vnesla vlastní přínos prostřednictvím své diplomové práce, v rámci které, se chci zaměřit na problematiku dohod o výkonu pěstounské péče – doprovázení pěstounů organizacemi v Pardubickém kraji.

Hlavním cílem diplomové práce je zkoumat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů a prostřednictvím výzkumného šetření analyzovat nabídku doprovázejících organizací v Pardubickém kraji.

Dílčí cíle byly stanoveny následující:

- 1) Definovat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů na základě dohod prostřednictvím platné legislativy.
- 2) Popsat kompetence doprovázejících organizací v rámci dohody o výkonu pěstounské péče.
- 3) Seznámit s metodologií uplatňovanou při práci s pěstounskou rodinou.
- 4) Demonstrovat výkon pěstounské péče v praxi na případových studiích.
- 5) Zkoumat úskalí v rámci výkonu doprovázení pěstounů.

Diplomová práce zahrnuje pět kapitol. Stěžejními oblastmi, kterými se zabývá teoretická část, je historie pěstounství v Čechách a současné ukotvení pěstounské péče v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí a v občanském zákoníku. Další část je věnována zahraniční situaci náhradní rodinné péče. Následuje legislativní vymezení pěstounské péče – úlohy krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a představení dohod o výkonu

pěstounské péče. Jsou popsány kompetence doprovázejících organizací a konkrétní metodologie při práci s rodinou. Poslední kapitolou teoretické části je vymezení a přiblížení tří vybraných doprovázejících organizací v Pardubickém kraji. Prostor je věnován i přehledu všech doprovázejících organizací v Pardubickém kraji.

Empirická část je uskutečněna prostřednictvím kvalitativního výzkumného šetření – případových studií dětí v evidenci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a rozhovorů s pracovníky konkrétních doprovázejících organizací. Rozhovory byly provedeny se sociálními pracovníky neziskových doprovázejících organizací a se sociálním pracovníkem na úseku náhradní rodinné péče oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Cílem je zjistit, jak probíhá vzájemná spolupráce mezi pěstouny a doprovázejícími subjekty v praxi a jakou roli mají doprovázející organizace ve fungování pěstounské rodiny, případně zjistit, jaká úskalí doprovázení zahrnuje.

Problematikou náhradní rodinné péče a zejména problematikou pěstounství se na české půdě zabývá mnoho autorů. K nejvýznamnějším patří Hana Pazlarová, Dagmar Zezulová a Zdeněk Matějček. Ze zahraničních autorů lze zmínit Kate Cairns, Caroline Archer, zastáncem teorie attachmentu je John Bowlby.

1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

„Šťastná rodina, dětství a rodičovství je pro člověka jednou z nejdůležitějších věcí v životě. Bez blízkých lidí a vztahů nás pronásleduje osamocení a pocit marnosti. My lidé jsme sociální a citové bytosti. A vše začíná u rodičů.“ (Winnette, 2016, s. 12)

Sdělení č. 104/1991 Sb., kterým se přijímá Úmluva o právech dítěte, říká, že [...] *„v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.“*

Pěstounská péče je v současné době běžně využívaným institutem při práci s ohroženými dětmi a je jedním z opatření na ochranu dítěte (zákon č. 359/1999 Sb. §14 odst. 1). Dnešním trendem v rámci sociálně-právní ochrany dětí, který udává Směrnice OSN č. 64/142 je neumísťovat dítě do ústavní výchovy, ale nejprve se pokusit využít možností náhradní rodinné péče, zejména pokud jde o děti mladší tří let. Trend přednosti náhradní rodinné péče je dnes již dán zákonem č. 89/2012 Sb., §958 odst. 2. Není však zákonem ošetřeno, jak starých dětí by se náhradní rodinná péče měla týkat především, tak jako je tomu v jiných evropských zemích. Konkrétně u našich nejbližších zahraničních sousedů, na Slovensku, je určeno, že děti mladší šesti let nesmí být umísťovány do ústavní výchovy. Rodinné listy (2016, s. 12-13) ukazují, že v současné době se diskutuje o zavedení věkového omezení umísťování dětí do ústavní péče i v České republice. Legislativně by mohla být stanovena věková hranice sedm let, která by zamezila umísťování dětí do ústavů, které jsou mladší.

Pěstounství, jako jedna z možných forem náhradní rodinné péče, je státem podporovaná, garantovaná a financovaná forma. Pěstouni v rámci péče o svěřené dítě, mají nárok na podporu a na státní příspěvek, jehož výši stanoví zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

1.1 Historický vývoj pěstounské péče na území České republiky

Pěstounství není novinkou posledních let, ale na území České republiky fungovalo již v dřívějších dobách. Pěstouni ale nebyli podporováni tak, jako je tomu dnes (Pazlarová (ed.) 2016, s. 13). První požadavek na zavedení systému náhradní rodinné péče a i na zavedení pěstounství je datován do 18. století (Smolíková, 2014, s. 15).

Matějček (1999, s. 25-28) uvádí za prapůvodní formu pěstounství **instituci kojných, chův**. Kojné byly součástí rodin z vyšších vrstev a za svou práci byly placeny. Dítě jim bylo svěřováno většinou po dobu dvou let. Vše souviselo s tehdejším vnímáním vznešenějších žen.

Proto kojení bylo přenecháváno chůvám. Matějček dále hovoří o možné psychické deprivaci dítěte, pobývajících u kojných a o nemožnosti následně navázat řádný vztah s biologickou matkou.

Matějček (1999, s. 26-28) **přibližuje 19. století, kdy se v jeho průběhu** pro ženy zajišťující péči o opuštěné a osiřelé dítě z nalezince v nejranějším období, již užívalo názvu **pěstounka**. Žena pěstounka musela splňovat určitá kritéria. Měla být [...] „*zdravá, poněkud majetná a mravně zachovalá, což prokazuje vysvědčením.*“ (Matějček, 1999, s. 27) Pěstounky pečovaly o děti přicházející z nalezinců často až šest let. Za péči o dítě pěstounkám náležela odměna, kterou nelze srovnat s dnešními odměnami pěstounů. Výše odměny měla sestupný charakter s přibývajícími lety dítěte a byla vyplácena samotným nalezincem. Kontrolu nad pěstounkami vykonávali lékaři. Když dítě dosáhlo šesti let, bylo vráceno opět do nalezince. Pěstounka si dítě mohla ponechat nadále ve své péči, ale nenáležela jí už žádná odměna. Dítě bylo podle Smolíkové (2014, s. 21) svěřováno i do rukou žen, které podmínky nesplňovaly, protože mnohé ženy odmítaly za nízkou odměnu o dítě pečovat.

Následující období, **období první republiky**, o kterém hovoří rovněž Matějček (1999, s. 28-30), přineslo změnu v podobě umísťování starších dětí z nalezinců do péče manželů, kde mohlo dítě zůstat maximálně do věku šestnácti let. Legislativa postupovala vpřed a v tehdejší době vznikaly okresní péče o mládež, které měly za úkol vyhledávat pro dítě vhodné pěstouny. Pěstouni měli dětem poskytnout řádnou výchovu. V průběhu 20. a 30. let 20. století vznikaly kolonie v obcích a v sousedních obcích, kde vhodným rodinám byly svěřeny ohrožené děti. Pěstounská péče probíhala i na základě mimosoudní dohody mezi původními rodiči a novými pěstouny dítěte – nejčastěji se jednalo o prarodiče dětí.

V období po roce 1948, které zmiňuje Smolíková (2014, s. 47-51), došlo k velmi zásadní změně. Byla zrušena pěstounská péče a jediná forma, která přetrvala, byla pěstounská péče příbuzenská. Náhradní rodinná péče musela korespondovat s tehdejší politikou státu, a proto začala vznikat kolektivní výchovná zařízení, v nichž stát mohl výchovu opuštěných dětí kontrolovat. Pro rozvoj náhradní rodinné péče to nebylo příznivé období.

Smolíková (2014, s. 49-53) ukazuje opětovné zavedení dalších forem pěstounské péče **v 70. letech 20. století**. Pěstounství, jako možnost správného vývoje pro opuštěné dítě, mělo mít trvalejší charakter. Podrobnosti upravoval **samostatný zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči**, který přetrval až do roku 2000. Pěstouny představovaly samostatné fyzické osoby, manželé, příbuzní dítěte, splňující podmínky dané zákonem. Za jednu z forem pěstounské péče

lze označit **institut SOS dětských vesniček**. První SOS dětská vesnička vznikla v roce 1970 a představovala rozšíření pole působnosti náhradní rodinné péče. Období normalizace zapříčinilo ukončení činnosti SOS dětských vesniček. Matějček (1999, s. 46-47) vysvětluje, jakým způsobem byly dětské vesničky organizovány. Dětské vesničky představovaly „*rodinu*“, kde větší skupinu dětí vychovává pěstounka, případně další „*teta*“.

Smolíková (2014, s. 56-58) hovoří **od roku 1989** o moderním pojetí pěstounské péče. Změny opět souvisí se změnou politického režimu. Počátkem 90. let byla přijata Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluva o právech dítěte. Od roku 1998 je zákonem dána přednost náhradní rodinné péče. Se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí z roku 1999 přišla novinka v podobě zrušení dlouhodobého charakteru pěstounské péče. Do pěstounské péče se začaly umísťovat i děti, u kterých nebylo jisté, že u pěstounů zůstanou dlouhodobě.

Poslední změny v oblasti pěstounské péče ukazuje Smolíková (2014, s. 59-60). Od roku 2013 zákon o sociálně-právní ochraně dětí upravuje dávky pěstounské péče. Prozatím poslední změna, týkající se institutu pěstounství, přišla společně s **novým občanským zákoníkem**. Pěstounská péče je zde uvedena jako jedna z možností náhradní rodinné péče, která by měla trvat po nezbytně nutnou dobu, kdy o dítě z různých důvodů nemohou osobně pečovat rodiče dítěte, přičemž je dbáno na pravidelné kontakty rodičů s dítětem.

1.2 Současný systém pěstounské péče na území České republiky

Platnými nejdůležitějšími předpisy, které upravují pěstounskou péči v České republice, jsou zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pěstounská péče je jedním ze článků náhradní rodinné péče v České republice.

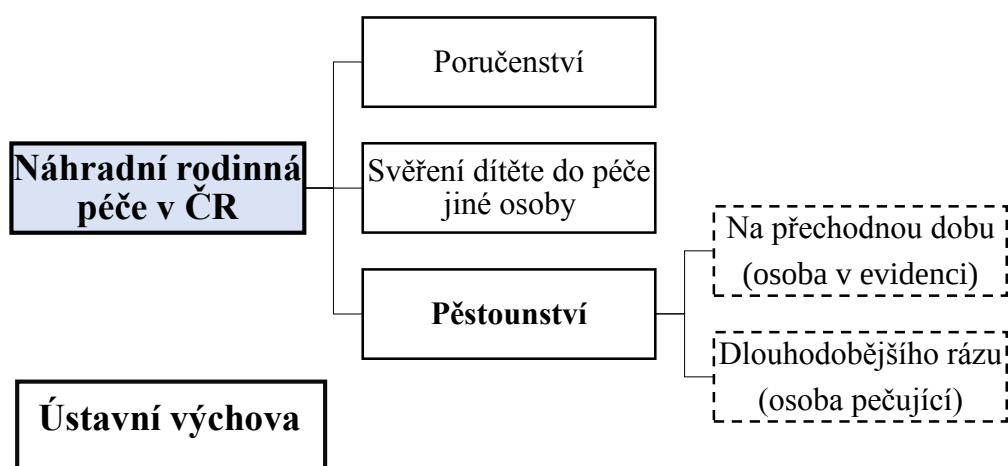

Schéma č. 1 – *systém náhradní rodinné péče v ČR* (zdroj: zpracováno autorkou)

Role pěstouna zmiňuje Bubleová a kol. (2014, s. 7). Zahrnuje v sobě následující.

- **Pěstoun** má dítě v péči a osobně o dítě pečuje;
- má právo svěřené dítě zastupovat a rozhodovat o běžných otázkách týkajících se dítěte;
- má nárok na finanční odměnu ze strany státu, stát pokrývá výdaje na dítě prostřednictvím dávek pěstounské péče;
- **vzájemný vztah dítěte a pěstouna nelze označit za vztah mezi rodičem a dítětem v právním smyslu** – biologičtí rodiče mají stále rodičovská práva a povinnosti;
- dítě v péči pěstounů se stýká s biologickými rodiči, pokud je to možné – obecně je pěstounská péče brána pouze jako přechodné stádium pro rodinu, která se dostala do patové situace, rodiče mohou následně o dítě zažádat zpět do své péče.

V praxi se lze setkat zjednodušeně řečeno se dvěma typy pěstounské péče – s klasickou pěstounskou péčí a s pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

Bubleová a kol. (2014, s. 9-10) se věnuje institutu **pěstounské péči na přechodnou dobu**, která je institutem do jisté míry profesionálním. Je časově omezena, doba trvání by neměla překročit jeden rok. V rámci pěstounské péče na přechodnou dobu o dítě osobně pečuje profesionální pěstoun, který musí být neustále připraven dítě do péče přijmout. Je veden ve speciální evidenci a předtím, než je mu dítě do péče svěřeno, musí absolvovat přípravu. Za svou připravenost a následně i za péči o dítě pobírá finanční odměnu. Hlavním smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je možnost, aby dítě nemuselo být umístěno do dětského domova, ale mohlo přechodně zůstat v rodině profesionálního pěstouna do doby, než budou biologičtí rodiče schopni přijmout jej zpět, nebo do doby, než bude pro dítě vybrán vhodný dlouhodobý pěstoun.

Pazlarová (ed.) (2016, s. 153-154) uvádí tři situace, během nichž je možné přistoupit k pěstounské péči na přechodnou dobu. V prvním případě je možné dítě umístit do pěstounské péče na přechodnou dobu tehdy, pokud rodiče nemají zájem o své novorozené dítě.

Ve druhém případě je pěstounská péče na přechodnou dobu možná, pokud okolnosti nedovolují rodičům novorozené dítě do své péče přijmout. Okolnostmi lze nazvat špatný

zdravotní a psychický stav, neexistující bytové zázemí, závislost na drogách. Lze předpokládat, že rodiče své poměry upraví do takové míry, že budou schopni dítě přijmout zpět.

V rámci třetího případu je možné do pěstounské péče umístit nejenom novorozené děti, ale i děti staršího věku. Děje se tak, pokud se rodiče dostanou do obtížné životní situace, například nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody. Po vyřešení životní situace budou rodiče opět schopni přijmout dítě z pěstounské péče na přechodnou dobu do své péče zpět.

Pěstounskou péči na přechodnou dobu podrobněji upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Pěstounská péče dlouhodobějšího charakteru představuje základ pro náhradní rodinnou péči v České republice. I zde se předpokládá, že dítě bude v rodině pěstounů pobývat po dobu, než jej budou moci rodiče přijmout zpět. Realita je však odlišná a pěstounská péče může trvat až do dovršení osmnácti let věku dítěte. Kontakty dítěte s biologickými rodiči jsou nezbytnou součástí (zákon č. 89/2012 Sb., § 960 odst. 2). Zezulová (2012, s. 16) hovoří o tom, že pěstounská péče je [...] „*jakousi formou smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá.*“

Realitu toho, proč lze hovořit dlouhodobosti pěstounské péče zmiňuje Goodyer (2011, s. 145): „*Many looked after children and young people return home from care, but for others their relationships with birth relatives might be their only permanent relationships. A variety of problems, which are often interlinked, are associated with a lower probability of rehabilitation to their birth family home; poverty, parental drug misuse or chronic mental illness, lone parent hood, children with learning disabilities and so on.*“¹

Podle Zezulové (2012, s. 15-16) obecně do dlouhodobější pěstounské péče přichází dítě, které nemá předpoklady k tomu, aby bylo osvojeno. Nejčastěji není dán souhlas biologických rodičů dítěte k osvojení, jedná se o dítě se zdravotními problémy, dítě jiného etnika či o sourozence. Do dlouhodobé pěstounské péče přichází často dítě z pěstounské péče na přechodnou dobu. Skutečnost, že dítě musí opustit pečující osobu a přejít do péče jiné pečující osoby, může být pro dítě zdrojem nejistoty. Vágnerová (2012, s. 18-52) se věnuje problému, kdy děti, které přicházejí do dlouhodobé pěstounské péče, si ve většině případů prošly zanedbáváním, nepodnětným prostředím a citovou deprivací. Mohou mít tendence silně

¹ „*Mnoho dětí a mladých lidí se z náhradní péče vrátí domů, ale pro ostatní jsou jejich příbuzenské vztahy s biologickou rodinou jedinou společnou věcí, která je s původní rodinou pojí. Různé problémy, které jsou vzájemně propojeny, jsou také zároveň spojeny s nižší pravděpodobností s navrácením do původní rodiny; chudoba, rodičovské užívání drog nebo duševní onemocnění, rodič samoživitel, děti s poruchami učení a tak dále.*“

se navázat na osobu pěstouna a strhávat na sebe pozornost nebo naopak mohou mít tendenci být apatické, bez zájmu. Pěstouni mají povinnost vzdělávat se danou zákonem č. 359/1999 Sb. Tak se mohou připravit na případné problémy, které se mohou při výchově dítěte objevit.

V rámci náhradní rodinné péče v České republice je velmi častá příbuzenská pěstounská péče. Pazlarová (ed.) (2016, s. 129) uvádí, že většinu pěstounů tvoří právě příbuzní dítěte – nejčastěji prarodiče.

Jak bylo uvedeno, pěstounskou péči lze velmi zjednodušeně označit za dohodu mezi státem a pěstouny o tom, že budou řádně a osobně pečovat o dítě. Stát garantuje, že celý proces pěstounské péče bude probíhat tak, aby se dítě mohlo správně rozvíjet. Pěstounským rodinám jsou proto poskytovány **dávky pěstounské péče**, aby k žádoucímu maximálnímu zabezpečení a správnému rozvoji dítěte mohlo dojít.

Dávek pěstounské péče je celkem pět. Stanoví je zákon č. 359/1999 Sb., §47e. Dávky pěstounské péče zahrnují **příspěvek při převzetí dítěte do péče pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte a příspěvek při ukončení pěstounské péče** v době, kdy dítě dosáhne osmnácti let. Mimo jiné má pěstoun nárok na **odměnu pěstouna** a na **příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla**. Podmínky pro přiznání a určení výše jednotlivých dávek určí zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

S garancí státu za dobře fungující pěstounskou péči souvisí i podpora pro pěstouny, která je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb., §47a, §47b. Pěstounské rodiny mají právo na podporu během výchovy svěřeného dítěte, možnost poradit se a pomoc s nastalými problémy. Podporu pro pěstounské rodiny nejčastěji **zajišťují neziskové doprovázející organizace v rámci dohody o výkonu pěstounské péče**. Podle zákona však doprovázení může vykonávat též sociální pracovník náhradní rodinné péče oddělení sociálně-právní ochrany dětí na příslušném obecním úřadě obce s rozšířenou působností.

1.3 Pěstounská péče ve vybraných zemích Evropské unie

Pěstounská péče je článkem náhradní rodinné péče nejenom v České republice, ale i v ostatních zemích Evropské unie. Velmi blízkými zahraničními sousedy České republiky nejenom územně, jsou Slovensko a Polsko. Slovensko a Česká republika byly v minulosti dlouhodobě jedním celkem, a proto má pěstounská péče na území Slovenska stejné kořeny jako současná pěstounská péče v České republice.

Pěstounská péče – **pestúnska starostlivosť na území Slovenska** má pevné místo ve slovenském systému náhradní péče o dítě. Konkrétní podobu pěstounské péče upravuje zákon č. 36/2005 Z. z., zákon o rodině. Ve své publikaci hovoří o pěstounské péči na Slovensku Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová a kol. (2013, s. 24-172). Při umísťování ohroženého dítěte je dávana přednost náhradní rodinné péči a na zprostředkování výkonu pěstounské péče se kromě státu velkou měrou podílejí i nestátní neziskové organizace, stejně tak, jako je tomu v České republice. Mezi nejznámější patří občanské sdružení Návrat nebo Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev jako dar. Pěstounská péče je finančně ošetřena příspěvkem na zajištění náhradní rodinné péče, jedná se například o příspěvek při převzetí dítěte a při zániku péče, či opakované příspěvky náhradním rodičům i dětem. Slovenský systém pěstounské péče je v mnoha ohledech velmi podobný s českým systémem pěstounství. Oba dva byly ještě v nedávné době jedním celkem, a proto jejich základy stojí na stejných principech. V rámci pěstounské péče o svěřené dítě pečuje pěstoun nebo manželé pěstouni, což lze i v České republice (Návrat, 2009, s. 8).

Následující text je ukázkou pěstounské péče na Slovensku v praxi. „*Na začiatku to bolo pre Aničku náročné. So svojimi nádejnými pestúnskymi rodičmi sa stretávala počas predĺžených víkendov, cez týždeň sa vždy musela vrátiť do detského domova. Anička vtedy veľmi plakávala, no našťastie, po niekoľkých mesiacoch prišlo definitívne rozhodnutie súdu, ktoré ukončilo presuny medzi domovom a pestúnskou rodinou.*“² (Návrat, 2014, s. 5)

V **Polsku** je podle Nováka, Palečka, Šmídové-Matoušové a kol. (2013, s. 24) systém náhradní rodinné péče postaven na třech možných variantách. Systém tvoří **příbuzenské rodiny**, které nejsou finančně podporovány státem a kdy se o dítě starají prarodiče, tety, strýcové. Další oblastí jsou **nepříbuzenské pěstounské rodiny**, které také nejsou finančně podporovány, a jediná možná finanční podpory je spatřována v příspěvcích na dítě. Nepříbuzenské pěstounské rodiny tvoří nejčastěji dobrovolníci v podobě manželů i jednotlivých osob. Třetí oblast tvoří **nepříbuzenské profesionální rodiny**, jimž už náleží finanční ohodnocení za péči o dítě. Profesionální rodiny fungují buď jako rodiny, kde je umístěno více dětí, maximálně šest; nebo mohou fungovat jako rodiny, kam jsou umísťovány děti se specifickými problémy. Posledním typem, který patří do profesionálních rodin,

² „*Na začátku to bylo pro Aničku náročné. Se svými nadějnými pěstounskými rodiči se vidala o prodloužených víkendech a přes týden se musela vždy vrátit do dětského domova. To Anička velmi plakávala, ale naštěstí po několika měsících přišlo definitivní rozhodnutí soudu, které ukončilo přesuny mezi domovem a pěstounskou rodinou.*“

je **pohotovostní pěstounská služba**, která se velmi podobá české pěstounské péči na přechodnou dobu.

Ve Velké Británii znamená pěstounská péče: „*Fostering is a way of providing a family life for children who cannot live with their own parents. It is often used to provide temporary care while parents get help sorting out problems or to help children or young people through a difficult period in their lives.*“³ (Coram BAAF Adoption & Fostering Academy, 2017 [online])

Realitu pěstounské péče ve Velké Británii přibližují Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová a kol. (2013, s. 16-19). Důraz je kladen zejména na prevenci před odebráním dítěte z původní rodiny a na neumísťování dětí do ústavní péče. Přístupováním k ústavní péči pro dítě v co nejmenší míře Velká Británie proslula. Náhradní rodinnou péči zde nelze pojímat jako [...] *náhradu za péči rodinnou, ale pojímat ji jako součást komplexně a flexibilně pojatého a koordinovaného systému služeb péče o potřebné a ohrožené rodiny a děti.*“ (Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová a kol., 2013, s. 16).

Pěstounská péče představuje hlavní pilíř náhradní rodinné péče pro děti, které nemohou vyrůstat ve svých biologických rodinách. Podobně jako je tomu v České republice, se pěstounská péče ve Velké Británii vyskytuje v několika typech a specializacích tak, aby byl systém náhradní rodinné péče co nejvíce efektivní. Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová a kol. (2013, s. 17-19) hovoří ve své publikaci o formách náhradní rodinné péče. Pozornost věnují **krátkodobé pěstounské péči** označované jako [...] „*terapeutická/ozdravná.*“ **Střednědobá pěstounská péče** je mezistupněm mezi krátkodobou pěstounskou péčí a dlouhodobou pěstounskou péčí a měla by zajistit pro dítě vhodné pěstouny, kde by dítě mohlo zůstat dlouhodobě. **Dlouhodobá pěstounská péče** je stejně jako v České republice poskytována dítěti, které je ve většině případů staršího věku. Další podobností je velký počet dětí v **příbuzenské pěstounské péči**, která je z dlouhodobého hlediska hodnocena pro dítě jako nevýhodnější. Systém pěstounství ve Velké Británii se naopak může pyšnit propracovaností ve smyslu profesionalizace pěstounů a jejich dostatku. Pěstouni mají výraznou podporu v sociálních pracovnících a je kladen důraz na uspokojování potřeb, které pěstouni během výkonu péče

³ „Pěstounství je způsob, jak poskytnout dětem, které nemohou žít se svými rodiči, rodinný život. Je často využíváno k zajištění dočasné péče, zatímco si rodiče urovnávají problémy nebo k pomoci dětem a mladým lidem, kteří prožívají těžké životní období.“

o dítě mohou mít. Pěstouni jsou pravidelně finančně odměňováni a mají bonusy v daňové oblasti.

Ve Velké Británii funguje také speciální oblast pěstounské péče, kterou zmiňují Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová a kol. (2013, s. 100-105) – **soukromá pěstounská péče**, Private Fostering, kdy rodiče dítěte pěstounovi hradí výdaje spojené s péčí o dítě. Stát se tak minimálně finančně podílí na zajištění péče o dítě. Orgány místní správy, Local Authorities vyhodnocují vhodnost náhradního prostředí pro dítě. Velkou roli ve výkonu pěstounské péče zastávají nestátní organizace Fostering Agencies, které mohou mít pověření ze zákona

Pěstounská péče na Slovensku, v Polsku a ve Velké Británii je založena na velmi podobných principech jako pěstounská péče v České republice. Zprostředkování pěstounské péče zastrešuje Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Zprostředkování konkrétně provádějí kraje a obecní úřady obcí s rozšířenou působností – oddělení sociálně-právní ochrany dětí, každý orgán zastává svou roli.

SHRNUTÍ

Stručně jsme se věnovali historii a kořenům pěstounské péče na území České republiky. Přiblížili jsme současný systém pěstounské péče, který je fungujícím článkem náhradní rodinné péče ve světle posledních legislativních změn a novely zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013. Ukázali jsme, v jaké podobě se pěstounská péče vyskytuje ve vybraných zemích Evropské unie – na Slovensku, v Polsku a ve Velké Británii.

2 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Proces zprostředkování pěstounské péče je upraven zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Do zprostředkování mohou být dle Pazlarové (ed.) (2016, s. 32) zapojeni:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí;
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí;
- krajské úřady;
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností;
- krajské pobočky úřadu práce.

Ministerstvo práce a sociálních věcí dle zákona č. 359/1999 Sb., § 24d odst. 1 a 2 plní v rámci procesu zprostředkování pěstounské péče kontrolní funkci. Může si u krajského úřadu vyžádat možnost nahlédnutí do evidence dětí a evidence žadatelů pro zprostředkování pěstounské péče, kterou krajský úřad vede a [...] „je oprávněno podávat podněty krajskému úřadu a Úřadu ke zprostředkování osvojení a pěstounské péče.“ (zákon č. 359/1999 Sb., §24d odst. 1)

Na zprostředkování se mohou podílet i některé neziskové organizace, které se zabývají náhradní rodinnou péčí. Samotný proces zprostředkování, o němž hovoří Pazlarová (ed.) (2016, s. 32), lze zjednodušeně rozčlenit do několika etap, které zajišťuje krajský úřad. Zprostředkování pěstounské péče začíná prvním krokem potenciálního žadatele o pěstounskou péči podáním žádosti na obecním úřadě obce s rozšířenou působností – na oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

2.1 Úloha obecního úřadu obce s rozšířenou působností

Na oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností působí sociální pracovníci, kteří se specializují na náhradní rodinnou péči v rámci sociálně-právní ochrany dětí. Právě na sociálního pracovníka náhradní rodinné péče se dle zákona č. 359/1999 Sb., §11 odst. 1 může obrátit jakákoli fyzická osoba s trvalým pobytem na území České republiky, jakožto potenciální žadatel o zprostředkování pěstounské péče. Ze zákona se na sociálního pracovníka náhradní rodinné péče může obrátit kdokoli, pokud potřebuje poskytnout poradenskou pomoc v rámci pěstounské péče.

Podmínky zpracování žádostí o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče stanoví zákon č. 359/1999 Sb., §21 odst. 5. Žádost o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče je nutné podat u místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Na základě žádosti o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče, která musí obsahovat určité náležitosti stanovené zákonem, zakládá sociální pracovník OSPOD⁴ spisovou dokumentaci o žadateli. Do spisové dokumentace následně zakládá výsledky šetření o žadateli – [...] „*zda způsobem života bude žadatel zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí.*“ (zákon č. 359/1999 Sb. §21 odst. 5). Žadatel musí písemně souhlasit s přípravou na přijetí dítěte do péče. Důležité je i stanovisko a vyjádření OSPOD. Následně potom je možné celou spisovou dokumentaci předat příslušnému krajskému úřadu, který zařadí žadatele do evidence žadatelů.

Pazlarová (ed.) (2016, s. 32-33) se věnuje povinnosti OSPOD, který má povinnost rovněž vyhledávat děti vhodné pro pěstounskou péči na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a vést obdobnou spisovou dokumentaci jako u žadatelů a stejným způsobem ji postupovat krajskému úřadu. Na základě spisové dokumentace dítěte je dítě krajským úřadem zařazeno do evidence dětí vhodných pro umístění do pěstounské péče. Z obou evidencí krajský úřad může vyhledávat a vybírat příhodné pěstouny a děti.

Hlavními kritérii při vyhledávání vhodných pěstounů a dětí jsou podle Pazlarové (ed.) (2016, s. 33) následující:

- individuální potřeby dětí;
- možnosti a stanoviska pěstounů;
- podmínky v biologické rodině dítěte.

To vše lze stanovit na základě odborného posouzení dítěte i žadatele o zprostředkování pěstounské péče, které v rámci svých kompetencí zajišťuje krajský úřad.

V České republice je velmi častá příbuzenská pěstounská péče. Zákon č. 359/1999 Sb., §20 odst. 2b hovoří o tom, že zprostředkování pěstounské péče [...] „*se neprovádí*“ pokud je osoba příbuzná dítěti. Žadatel musí požádat o svěřeni dítěte do pěstounské péče soud (Pazlarová (ed.), 2016, s. 32).

⁴ oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Důležitou úlohou, kterou zastává OSPOD, je uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, jimž bude věnována samostatná podkapitola. Stěžejní kroky ve zprostředkování pěstounské péče však provádí krajský úřad.

2.2 Zprostředkování pěstounské péče krajskými úřady

„Osvojení nebo pěstounská péče v České republice [...] se zprostředkuje jen na žádost fyzické osoby, která má zájem osvojit dítě nebo přijmout dítě do pěstounské péče. Zprostředkování osvojení a svěřeni dítěte do pěstounské péče v České republice zajišťují krajské úřady.“ (zákon č. 359/1999 Sb., §20 odst. 1 a 2)

Zákon určuje, že hlavním zprostředkovatelem pěstounské péče je krajský úřad. Stěžejní kompetence, které má krajský úřad, lze zjednodušeně označit za etapy zprostředkování pěstounské péče. V rámci fází zprostředkování pěstounské péče je nutné **vyhledávat děti**, které jsou vhodné pro umístění do pěstounské péče a vzniká u nich potřeba umístění do náhradní rodinné péče. Pokud jsou vyhledávány děti, je potřeba **vyhledávat také fyzické osoby**, které by mohly být vhodnými adepty pro pěstounství. Po vyhledání vhodných osob, je důležité, aby potenciální pěstouni prošli **odbornou přípravou** na přijetí a péči o dítě. V závěru **kraj pro dítě vhodně zvolí pěstouna**.

Krajský úřad na základě zákona č. 359/1999 Sb., §22 odst. 1 vede **evidenci dětí a evidenci žadatelů**, kteří jsou adepty stát se dětmi v pěstounské péči a pěstouny. Součástí evidence dětí i žadatelů je, kromě osobních údajů ze spisové dokumentace obecního úřadu obce s rozšířenou působností, odborné posouzení, bez něhož by žadatel ani dítě nemohli být zařazeni do evidence krajského úřadu. Součástí může být i názor dítěte. Názor dítěte je dle Kovářové (2015, s. 3-6) z právního hlediska velmi významný. Pokud to vyjadřovací a rozumové schopnosti dítěte dovolují, je podstatné názor dítěte vyslechnout a následně s ním pracovat.

Odborné posouzení se provádí dle §27 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zahrnuje několik oblastí. Stěžejními jsou podle Pazlarové (ed.) (2016, s. 33-35) zdravotní a psychický stav. Zdravotní stav žadatele musí být takový, aby umožňoval dlouhodobější osobní péči o dítě. Ve většině případů se jako nevyhovující pro potřeby pěstounské péče považují psychiatrická onemocnění, například psychotické změny osobnosti a neurotické poruchy. Psychologické vyšetření žadatele se zaměřuje na různé aspekty. V první řadě se zabývá tím, jak by byl žadatel, jako potenciální pěstoun schopen pečovat o dítě; jaké má zkušenosti, představy, zázemí. Důležitým hlediskem je motivace žadatele k přijetí dítěte.

Obecně se psychologické vyšetření zaměřuje na prvky, které by v budoucnosti mohly být při výchově problémem. Zkoumá se věk žadatele, minulé partnerské, případně manželské svazky žadatele, traumata a další okolnosti, které by mohly ovlivnit správnou výchovu a tím i vývoj dítěte. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., §27 odst. 2b vymezuje jako nejdůležitějšími oblastmi pro odborné posouzení následující: [...] *charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo k jeho svěřeni do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatele, popřípadě další skutečnosti.*“ [...] Následně po odborném posouzení mohou být dítě i žadatel zařazeni do evidence krajského úřadu na základě zákona č. 359/1999 Sb., §22 odst. 6 a 7. Krajský úřad informaci o skutečnosti zařazení do evidence poskytne obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Při podání žádosti o zprostředkování pěstounské péče žadatel písemně souhlasí **s přípravou pro budoucí pěstouny**, která žadatele připraví na přijetí dítěte do rodiny. Dle zákona č. 359/1999 Sb., §11 odst. 2 ji zprostředkovává krajský úřad. Rotreklová a Hofrová (2009, s. 46) hovoří o nejdůležitější části přípravy, kde by se budoucí pěstouni měli připravit na skutečnost, že mezi nimi a přijatým dítětem nevzniká opravdový vztah, který je mezi dítětem a biologickým rodičem. Dítě má zpravidla svou vlastní rodinu a je žádoucí, aby s ní udržovalo kontakt a v budoucnu se k biologické rodině vrátilo. Na přípravách se pracuje také s motivací pěstounů k přijetí dítěte.

Obecně je dle Nožířové (2012, s. 23) hlavním záměrem přípravy seznámit pěstouny s individuálními potřebami, které každé dítě přicházející z prostředí, kde mohlo docházet k zanedbávání dítěte, má.

Pazlarová (ed.) (2016, s. 36) zmiňuje oblasti, které by měla příprava pro budoucí pěstouny postihnout. Patří mezi ně téma dítěte přicházejícího do náhradní rodinné péče, jeho veškeré individuální potřeby týkající se vzdělání, zdraví a sociální oblasti, jeho schopnosti a možnost rozvíjení se, komunikace mezi náhradním rodičem a dítětem; nutnost zachování kontaktů s biologickou rodinou dítěte; možnost podpory ze strany odborníků v náhradní rodinné péči a její využívání.

Těžištěm práce pro krajský úřad je pak dle zákona č. 359/1999 Sb., §24 **vyhledávání dětí a žadatelů z evidence dětí a z evidence žadatelů**. Při vyhledávání je nápomocno zejména odborné posouzení jak dítěte, tak i žadatele. Na základě odborného posouzení je následně možné zvolit pro dítě vhodnou pěstounskou rodinu. Nápomocný může být individuální plán ochrany dítěte zpracovaný na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, který vypracovává OSPOD. „*Zprostředkování náhradní rodinné péče se řídí základním pravidlem: Vždy je dítěti vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je.*“ (Bubleová a kol., 2014, s. 29)

Po ukončení vyhledávání a zvolení budoucího pěstouna pro dítě následuje první kontakt mezi dítětem a žadatelem. Žadatel může na základě zákona č. 359/1999 Sb., §24 odst. 3 podat návrh soudu o svěření dítěte do své osobní pěstounské péče. Po přijetí dítěte do pěstounské péče žadatel, nyní již pěstoun uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče.

2.3 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče [...] „*upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností*“ [...] pěstounů stanovené zákonem (zákon č. 359/1999 Sb., §47b odst. 1). Zákon jasně stanoví, jaká práva a povinnosti jsou předmětem dohody o výkonu pěstounské péče.

„*Dohoda je tedy smluvním vyjádřením spolupráce pěstounské rodiny s doprovázející organizací na zajišťování podpory a poskytování služeb.*“ Pazlarová (ed.), 2016, s. 35). Pazlarová (ed.) (2016, s. 73) dále zmiňuje, že v rámci dohody se pěstouni domluví na rozsahu podpory, která spočívá v doprovázení rodiny, buď ze strany sociálního pracovníka náhradní rodinné péče OSPOD nebo ze strany doprovázející neziskové organizace. Ujednáním dohody o výkonu pěstounské péče se pěstouni ujistí nejen ve svých právech, která jakožto pěstouni vykonávající náhradní rodinnou péči mají, ale i v povinnostech vznikajících v souvislosti s výkonem pěstounské péče. Pěstounství spočívá v řádné osobní péči o dítě a ve výchově dítěte. Dítě přicházející do náhradní rodinné péče má velmi často určité specifické potřeby, a proto péče o dítě pro pěstouny nemusí být vždy snadná. Nejen z důvodu podpory, ale i z důvodu nabídky služeb doprovázející organizace, jsou dohody o výkonu pěstounské péče uzavírány.

Zákon č. 359/1999 Sb., § 47b odst. 1, 2 a 4 říká, že pokud si pěstouni nepřejí uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče se sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD, mohou si zvolit z dostupné nabídky doprovázejících organizací, které se na podporu pěstounů specializují a mají pověření příslušného krajského úřadu pro uzavírání dohod o výkonu

pěstounské péče. Před uzavřením dohody o výkonu pěstounské péče s neziskovou organizací musí být však sociální pracovník OSPOD o této skutečnosti informován a musí ji posvětit. Daná dohoda o výkonu pěstounské péče nesmí být v rozporu s tím, o čem rozhodl soud a s tím, co je dáno individuálním plánem ochrany dítěte.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., §47b odst. 5 dále určuje minimální rozsah podpory pro pěstouny. Doprovázení by mělo být realizováno v podobě pravidelných kontaktů s pěstounskou rodinou minimálně jednou za dva měsíce a sociální pracovníci, kteří osobně doprovázení provádějí, jsou povinni vypracovávat zprávy o průběhu spolupráce v půlročním intervalu.

Zákon č. 359/1999 Sb., §47c odst. 2 hovoří o tom, že platnost dohody o výkonu pěstounské péče je omezena dobou platnosti pěstounské péče, pokud se nevyskytnou okolnosti, které by její platnost ukončily dříve. Může se jednat například o [...] „*závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se osoba pečující nebo osoba v evidenci zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče.*“ (zákon č. 359/1999 Sb. §47c odst. 2.) Pěstoun má právo ukončit platnost dohody o výkonu pěstounské péče kdykoli.

Aby mohly být pěstounským rodinám zajištěny služby a podpora, hradí stát dle zákona č. 359/1999 Sb., §47d pověřeným orgánům a osobám státní příspěvek na výkon pěstounské péče na základě uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče.

Z uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče vyplývají pro pěstounské rodiny určitá práva a povinnosti. S jejich uplatněním a naplněním rodinám mohou pomoci doprovázející neziskové organizace.

SHRNUTÍ

Přiblížili jsme, jak dle zákona č. 359/1999 Sb. probíhá zprostředkování pěstounské péče a jaké kompetence v procesu zprostředkování mají krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností – OSPOD. Věnovali jsme se problematice dohod o výkonu pěstounské péče a možnosti doprovázení ze strany neziskových organizací.

3 KOMPETENCE DOPROVÁZEJÍCÍCH ORGANIZACÍ

Doprovázení pěstounských rodin, které zahrnuje jejich podporu a nabídku nejrůznějších služeb je stěžejním pro výkon pěstounské péče. Doprovázení je zákonem ukotveno od roku 2013. Matějček a Langmeier (2011, s. 347) hovoří o tom, že děti přicházející do pěstounské péče jsou ve většině případů dětmi, které vyžadují větší péči a větší požadavky na výchovu pěstounů z důvodu své osobní a rodinné anamnézy.

Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, má zásadní vliv na jeho budoucí vývoj. „*Pokud jsou vlivy prostředí nedostatečné nebo nějak nepřiměřené, nemůže se dítě rozvíjet přijatelným způsobem, přestože jeho genetické dispozice jsou v normě.*“ (Vágnerová, 2008, s. 43) Proto je dle Vágnerové (2008, s. 45-46) velmi důležité, v jaké rodině dítě prožije své první roky života.

Ptáček a kol. (2011, s. 12-15) hovoří o tom, že v současné době se za stěžejní období pro správný vývoj dítěte pokládá období od narození do tří let věku dítěte. Podle toho, v jakém prostředí a s jakými zkušenostmi dítě vyrůstalo do tří let věku, je následně určen i život budoucí. Velmi důležitá je [...] „*raná sociálně emoční zkušenost.*“ (Ptáček a kol., 2011, s. 14).

O tom, jak důležitá je první citová vazba dítěte, hovoří Cairns (2013, s. 58-69). Od narození se dítě snaží navázat vazbu nejčastěji se svou matkou, a pokud vyrůstá v ústavní výchově, je navázání vazby na jednu osobu nemožné. Správná citová vazba na jednu osobu je nezbytná pro správný rozvoj dítěte.

Teorie attachmentu neboli teorie citové vazby provází celou pěstounskou péčí. Je postavena na tvrzení, že dítě má potřebu citově se navázat na blízkou osobu a pokud k navázání nemůže dojít nebo je citová vazba přerušena, může to mít pro dítě dalekosáhlé důsledky například v podobě poruchy osobnosti dítěte (Bowlby, 2013, s. 42-43).

Do pěstounské péče často přicházejí děti, které si citovou vazbu buď nikdy nevytvořily, nebo je tato vazba porušena. Vrtbovská (2010, s. 28-29) uvádí, že situace, kdy nedojde k vytvoření attachmentu, se označuje jako „*no attachment*“ a lze jej pozorovat především u dětí, které své rané dětství prožily v ústavní výchově.

Děti v pěstounské péči mají svá specifika a potřeby, které je nutné respektovat a pracovat s nimi. To může být pro pěstouny nelehkým úkolem.

3.1 Povinnosti a práva vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., §47a odst. 2 určuje práva a povinnosti pěstounů, která jsou ukotvena v dohodě o výkonu pěstounské péče. Od daných práv a povinností se následně odvíjí spolupráce pěstounské rodiny s neziskovou doprovázející organizací.

Všechny případy, ve kterých má pěstoun právo na pomoc, stanoví zákon č. 359/1999 Sb., §47a odst. 2. Pěstoun má **právo na pomoc při zajištění krátkodobé péče o dítě**, pokud nastane situace, která bude pomoc vyžadovat. Příkladem může být situace, kdy v rodině pěstouna zemře osoba jemu blízká. S tím souvisí další právo pěstouna, a sice **právo na respitní péči**, což znamená, že je rodině či pěstounovi poskytnuta úleva od celodenní péče o svěřené dítě minimálně na čtrnáct dní v roce. Často se jedná o různé táborové pobyty, které nabízejí přímo doprovázející organizace spolupracující s pěstouny.

Protože péče o dítě svěřené do pěstounské péče nebývá mnohdy snadným úkolem a je možné, že se vyskytne řada problémů, má pěstoun **právo využít psychologickou či terapeutickou pomoc** v půlročním intervalu.

Jednou z povinností pěstounů je **absolvovat vzdělávání**, které přímo souvisí s péčí o konkrétní dítě a s jeho specifickými potřebami. Zákon stanoví minimální hranici dvacet čtyři hodin ročně. S povinností vzdělávat se a zvyšovat si znalosti související s výchovou dítěte se pojí **právo na [...] „zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti.“** (zákon č. 359/1999 Sb. §47a odst. 2)

Pěstounská péče obecně počítá s návratem dítěte do biologické rodiny, i když realita bývá často odlišná. Podle zákona je nutné, aby pěstouni podporovali dítě ve vztazích s původní rodinou. Jejich **povinností je nebránit kontaktu dítěte s jeho matkou, otcem, sourozenci, případně i širší rodinou**. V rámci povinnosti udržení styků dítěte s rodinou existuje **právo pěstounů na pomoc se zprostředkováním kontaktů s původní rodinou**, nejčastěji se tak děje prostřednictvím asistovaných kontaktů.

V neposlední řadě je **povinností pěstounů spolupracovat** v rámci dohody o výkonu pěstounské péče nejen se sociálním pracovníkem doprovázející organizace, ale i se **sociálním pracovníkem OSPOD, případně se sociálním pracovníkem krajského úřadu**.

Všechna práva a povinnosti pěstounů jsou ukotvena v dohodě o výkonu pěstounské péče, kterou pěstounská rodina uzavírá s doprovázející organizací. Obsah dohody o výkonu pěstounské péče je následně i obsahem spolupráce doprovázející organizace s rodinou.

3.2 Doprovázení pěstounských rodin v praxi

Doprovázení pro pěstouny podle Konečné a Koubové (2014, s. 69) představuje [...] „možnost dosažitelné pomoci.“

Doprovázení pěstounů ukotvuje dohoda o výkonu pěstounské péče. Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí v příloze číslo 2 stanoví standardy kvality, které je nutné během práce s pěstounskou rodinou dodržovat. Samotné doprovázení rodiny se však odvíjí od skutečných a aktuálních potřeb pěstounů a dítěte. Potřeby každé rodiny jsou různé a specifické. Bubleová, Novák a kol. (2014, s. 16-26) uvádí potřeby pěstounů a dětí v rámci pěstounské péče. **Mezi některé časté potřeby, které se u pěstounů a dětí objevují, patří:**

- základní informace o pěstounské péči, o jejím průběhu a přípravě na přijetí dítěte do péče;
- získání informací o možných specifických dítěte a případných úskalích, které s sebou pěstounská péče může nést, na individualitu dítěte se dopředu připravit;
- možnost pravidelné podpory, možnost poradit se a konzultovat nastalé problémy při výchově dítěte;
- podpora v náročných časových obdobích v životě dítěte, jako je nástup do mateřské školy, základní školy, na střední školu a s ní související období dospívání.

Potřeb je mnoho a mohou se objevovat další v závislosti na individualitě každé rodiny. Potřeby dítěte jsou neméně důležité. **Mezi vybrané potřeby dítěte patří:**

- na počátku zprostředkování pěstounské péče vědět o tom, co se děje a co bude následovat po přijetí do rodiny;
- úplné přijetí do rodiny, možnost vytvořit si pevnou citovou vazbu s náhradními rodiči;
- potřeba možnosti zůstat tím, kým dítě je a respektovat jeho individuální zvláštnosti;
- potřeba stabilního zázemí a mnoho dalších potřeb.

Doprovázení v pěstounské péči je založeno také na individuálním plánu ochrany dítěte, kterému předchází vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, které zastřešuje sociální pracovník náhradní rodinné péče OSPOD (Pazlarová (ed.), 2016, s. 78-79).

Obecně lze podle Semerádové, Černé a kol. (2013, s. 7-8) hovořit o třech základních oblastech doprovázení:

- 1) „*podpora pěstounů*;
- 2) *podpora dítěte*;
- 3) *podpora rodiny jako celku*.“

Blahutová (2017 [online], s. 5) v rámci metodiky k doprovázení pěstounů uvádí principy, které dodržuje klíčový sociální pracovník během doprovázení s rodinou. Vše se odvíjí od „*nejlepšího zájmu dítěte*.“ Dalším důležitým principem je „*podpora rozvoje a pozitivní změny*“ [...] u celé pěstounské rodiny. Neméně důležitý je přístup k rodině; vstřícnost a přátelskost klíčového sociálního pracovníka, které jsou podmínkou pro navázání dobrých vztahů s rodinou.

Na začátku spolupráce Blahutová (2017 [online], s. 10) zmiňuje, že je žádoucí hovořit o cílech, kterých by rodina ve spolupráci se svým klíčovým pracovníkem chtěla dosáhnout, jakých témat a oblastí se bude doprovázení týkat. Zde hraje důležitou úlohu individuální plán ochrany dítěte OSPOD, který by klíčový pracovníci při doprovázení měli mít k dispozici. Základním cílem, který se objevuje ve všech rodinách je [...] „*zdravý tělesný i duševní vývoj dítěte, podpora sebevědomí dítěte, jeho vlastního zvládání běžných situací, zajištění jeho práv, podpora pěstounů v jejich výchovné a pečující roli*.“

Samotné doprovázení rodiny probíhá v podobě kontaktů klíčového sociálního pracovníka přímo v pěstounské rodině. Kontakty jsou nejčastěji stanoveny dvouměsíčním intervalem. Konzultace probíhají hodinu až tři hodiny, přičemž je možné být v pravidelném telefonickém i e-mailovém spojení (Blahutová, 2017 [online], s. 19).

Blahutová (2017 [online], s. 20-28) hovoří o návštěvách klíčového sociálního pracovníka, během nichž má pěstounská rodina možnost pracovat na stanovených cílech. Setkání nemusí probíhat pouze přímo v rodině, ale je možné jej zorganizovat například v rámci společného výletu pěstounů, dítěte a klíčového pracovníka. Klíčový pracovník figuruje pro pěstouny jako podpora při řešení různých situací a nastalých problémů. Nejčastějšími z nich je pomoc s vyřizováním úředních záležitostí týkající se průběhu pěstounské péče, poradenství

v oblasti výchovy dítěte a konzultace a možnost svěření se s každodenními problémy a těžkosti, které s sebou péče o dítě přináší. Klíčový pracovník by měl svůj čas věnovat zvlášť pěstounům, zvlášť dítěti, ale i celé rodině jako celku, aby mohl každý z nich sdílet své názory a problémy otevřeně. S dítětem je nutné pracovat na otázkách jeho identity a udržení kontaktu s biologickou rodinou. Během práce s dítětem je důležité naladit se na jeho vlnu a přizpůsobit se jeho individualitě a potřebám, které má. Upřímnost a otevřenost hraje při setkání s dítětem velkou roli.

Jednou z technik práce s dítětem je tvorba osobní **knihy života dítěte** (Blahutová, 2017 [online], s. 28). Na tvorbě knihy života se zpravidla podílí i pěstouni. Poznání vlastní minulosti takové, jaká je, je dle Archer (2001, s. 99-101) nezbytné k tomu, aby si dítě dokázalo ucelit představu o tom, kým je a kam patří. Viz příloha č. 1.

Pazlarová (ed.) (2016, s. 90-92) zmiňují, že v rámci doprovázení je možné rodině, pěstounům zprostředkovat psychologickou a terapeutickou pomoc, na kterou pěstounům vzniká zákonný nárok. Doprovázející organizace mohou rodině pomoci vyhledat odborníka, který by s nimi dále pracoval. Může se jednat o psychologa, sociální služby, speciální pedagogy. Přítomnost klíčového pracovníka doprovázejícího rodinu si mimo jiné klade za cíl dohlížet na to, zda se daří plnit obsah, který byl stanoven dohodou o výkonu pěstounské péče.

Doprovázející klíčový pracovník i pěstouni jsou povinni spolupracovat s OSPOD, který plní kontrolní funkci nad výkonem pěstounské péče. Klíčový pracovník podává OSPOD zprávy o spolupráci v předem stanoveném intervalu (vyhláška č. 473/2012 Sb. příloha č. 2).

Doprovázející organizace mohou pěstounům pomoci se zprostředkováním dalších služeb, které navazují na práva a povinnosti dané zákonem č. 359/1999 Sb., §47a.

3.3 Vybrané služby poskytované pěstounským rodinám

Prohlubování znalostí pěstounů v oblasti možností výchovy a práce s dětmi svěřenými do jejich péče je jednou ze zákonných povinností. Pěstouni dle zákona č. 359/1999 Sb. §47a odst. 2 musí splnit dvacet čtyři hodin vzdělávání za rok. Pazlarová (ed.) (2016, s. 90-91) hovoří o tom, že se splněním povinného vzdělávání jim může pomoci doprovázející organizace v rámci dohody o výkonu pěstounské péče. Klíčový pracovník rodiny s pěstouny pracuje na plánu vzdělávání, který by se měl odvíjet od aktuálních specifických potřeb dítěte,

případně pěstounů. Doprovázející organizace velmi často nabízí vlastní vzdělávací akce, které mohou pomoci splnit pěstounům zákonnou povinnost.

Respitní péče je naopak jedním ze zákonných práv pěstounů. V rámci výkonu pěstounské péče, mají pěstouni právo na odlehčení, odpočinek v délce trvání čtrnácti dnů. Se zajištěním respitní péče, která představuje pomoc [...] „zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte“ [...] (zákon č. 359/1999 Sb. §47a odst. 2). Se zajištěním celodenní péče o dítě mohou podle Pazlarové (2016, s. 89) pěstounům pomoci opět doprovázející organizace.

Kontaktu dítěte v pěstounské péči s biologickou rodinou by dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí nemělo být bráněno. Pokud je dítě umístěno v pěstounské péči, rodičovská práva biologických rodičů jsou nezměněna. Proto i rodiče mají právo na styk s dítětem. Pokud jsou styky rodičů s dítětem problematické, může pěstounská rodina využít možnost **asistovaných kontaktů**, které nabízejí doprovázející organizace. Klíčový pracovník může dle Blahutové (2017 [online], s. 29-30) pěstounské rodině pomoci připravit se na setkání s biologickou rodinou dítěte.

O tom, proč je důležité udržení kontaktu s biologickou rodinou dítěte, hovoří Sinclair (2005, s. 52): „*Similarly, foster children may only be able to make a new start and move on if they can make sense of their situation. They have to come to terms with their relationships with their birth family, their anomalous situation is someone else's family and perhaps their ethnicity. Theories of identity are relevant to these tasks. The studies provide plenty of evidence that foster children are concerned with these issues.*“⁵

Zda jsou v některých případech kontakty mezi dítětem a biologickými rodiči pro dítě přínosné, se zmiňuje Klimeš (2015, s. 36-38). V mnoha případech může být velmi problematické rozpoznat zájem dítěte. Setkání s rodiči často pro dítě představuje stres. Realitou však podle Sobotkové a Očenáškové (2013, s. 41) zůstává, že v mnoha případech bývá pěstounská péče konečným řešením pro situaci dítěte, rodiče nemají o dítě zájem nebo jejich vztah není pro dítě blahodárný. Proto je důležité, že doprovázející organizace mohou hrát důležitou roli ve zprostředkování kontaktu dítěte s rodinou ve smyslu přípravy pěstounů a dítěte na setkání a zajištění nejlepších podmínek pro kontakt.

⁵ „*Stejně tak dítě v pěstounské péči může být schopno nového začátku a jít dál, pokud porozumí situaci, ve které se nachází. Musí se smířit se vztahy, které má se svou biologickou rodinou, s nezvyklou situací v rodině někoho jiného, se svým původem. Teorie identity je v těchto ohledech důležitá. Studie poskytují mnoho důkazů o tom, že děti v pěstounské péči si s touto problematikou dělají těžkou hlavu.*“

SHRNUTÍ

Věnovali jsme se ukotvení práv a povinností pěstounů v rámci výkonu pěstounské péče, která upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Přiblížili jsme doprovázení neziskovými organizacemi v praxi a označili jsme potřeby pěstounů a dětí jako stěžejní pro průběh spolupráce. Jako základní byla použita metodika organizace Děti patří domů, z. s. a metodika organizace Amalthea, z. s. Uvedli jsme nejběžnější služby dostupné pro pěstouny, které velmi často nabízejí a zajišťují právě doprovázející organizace.

4 DOPROVÁZENÍ V PĚSTOUNSKÉ PÉČI V PARDUBICKÉM KRAJI

V Pardubickém kraji uzavírají dohody o výkonu pěstounské péče a vykonávají doprovázení pěstounských rodin nejčastěji nestátní neziskové organizace jako pověřené osoby výkonem sociálně-právní ochrany dětí, které mají pověření příslušného krajského úřadu dle zákona č. 359/1999 Sb. §48 odst. 2d. O tom, zda doprovázení na základě dohod o výkonu pěstounské péče bude probíhat, rozhoduje dle §49 příslušný krajský úřad.

Schéma č. 2 – *mechanismus pověření doprovázením* (zdroj: zpracováno autorkou)

4.1 Nabídka doprovázejících organizací v Pardubickém kraji

Hlavním cílem diplomové práce je zkoumat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů a prostřednictvím výzkumného šetření analyzovat nabídku doprovázejících organizací v Pardubickém kraji. Nabídka doprovázejících organizací byla sestavena na základě informací, které se podařilo získat v rámci mé činnosti na diplomové práci. Část informací o tom, jaké organizace nabízí doprovázení, poskytla sociální pracovnice náhradní rodinné péče

jednoho z OSPOD v Pardubickém kraji, část byla získána samostudiem. V přehledu nemusí být uvedeny všechny organizace, které doprovázení v Pardubickém kraji skutečně poskytují.

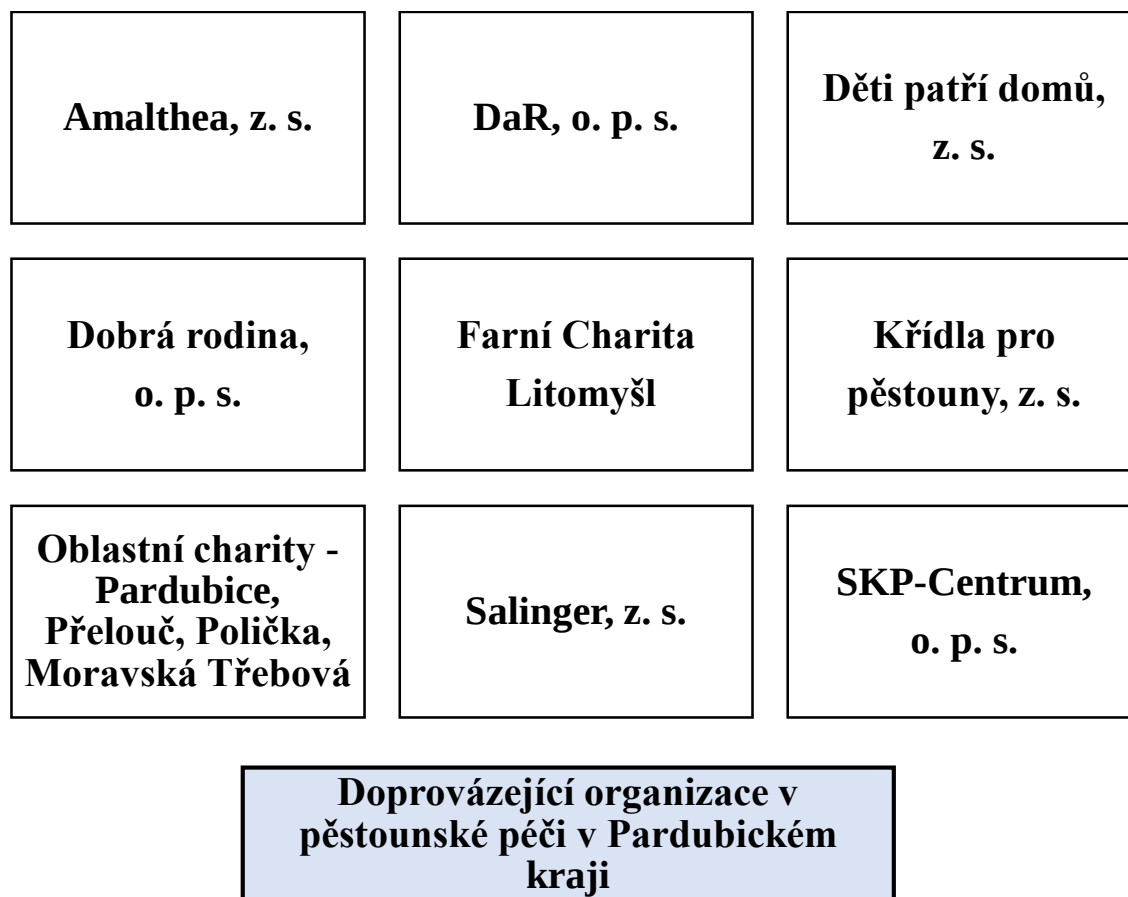

Schéma č. 3 – *přehled doprovázejících organizací věstounské péči v Pardubickém kraji*
(zdroj: zpracováno autorkou)

4.2 Vybrané doprovázející organizace v Pardubickém kraji

V Pardubickém kraji působí několik organizací. Mezi neziskové organizace, které zde na poli pěstounské péče vystupují, patří například organizace Dobrá rodina, o. p. s.; Děti patří domů, z. s.; Amalthea, z. s. Následující informace o tom, co každá organizace primárně pěstounským rodinám nabízí, jsou převzaty z internetových stránek jednotlivých organizací. Jedná se o internetové odkazy: www.dobrarodina.cz, www.detipatridomu.cz a www.amalthea.cz.

Dobrá rodina, o. p. s. uzavírá s pěstouny dohody o výkonu pěstounské péče a zároveň jim poskytuje doplňující služby, na které mají pěstouni právo ze zákona. Jedná se zejména o nabídku vzdělávacích akcí, prostřednictvím kterých, si pěstouni mohou splnit minimální hranici zákonem stanoveného vzdělávání. Dobrá rodina organizuje i kluby pěstounů a nabízí respitní pobyty pro děti. Součástí služeb Dobré rodiny je i možnost využít psychologa v rámci organizace. V Pardubickém kraje působí čtyři pracovníce. (Dobrá rodina, o. p. s., 2017 [online])

V organizaci Děti patří domů, z. s. se zaměřují na provázení pěstounských rodin na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče, která je uzavírána s pěstouny. Organizace Děti patří domů, může v rámci své působnosti pěstounům zprostředkovat služby dalších odborníků, nabízí vlastní vzdělávací akce a integrované pobyty pro děti, pomáhá s kontakty s biologickou rodinou dítěte. Doprovázení se věnuje sedm klíčových pracovníků. (Děti patří domů, z. s., 2017 [online])

Amalthea, z. s. nabízí doprovázení pěstounské rodiny v rámci dohody o výkonu pěstounské péče a v rámci služeb organizace pěstouni mohou plnit povinnosti a práva daná zákonem. Amalthea pro děti v pěstounské péči zajišťuje víkendové pobyty, zajišťuje vzdělávání pro pěstouny prostřednictvím vlastních kurzů, seminářů a přednášek. V případě potřeby pomáhá rodině najít vhodné služby dalších odborníků a podporuje rodinu v udržování kontaktů s biologickou rodinou dítěte. V organizaci působí devět doprovázejících pracovníků. (Amalthea, z. s., 2017 [online])

Značnou část z nabídky doprovázejících organizací tvoří v Pardubickém kraji oblastní a farní charity. Obsah nabídky je u všech doprovázejících organizací velmi podobný.

4.3 Doprovázení sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD

Zákon č. 359/1999 Sb., §47b o sociálně-právní ochraně dětí stanoví, že doprovázení pěstounských rodin může vykonávat i sociální pracovník OSPOD obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Sociální pracovník náhradní rodinné péče OSPOD plní zároveň kontrolní funkci v pěstounské rodině. Dohlíží na to, zda péče a výchova pěstounů je v souladu s potřebami dítěte, které jsou stanoveny individuálním plánem ochrany dítěte, na jehož sestavení spolupracuje zejména s doprovázející organizací. Povinností sociálního pracovníka OSPOD je

pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny a následně stanovovat individuální plán ochrany dítěte dle zákona č. 359/1999 Sb., §10 odst. 3c a odst. 3d. Proto se zde nabízí otázka, zda je doprovázení ze strany OSPOD na místě.

Na výkon pěstounské péče, obecně na doprovázení v pěstounské péči je určen příspěvek státu, aby doprovázení mohlo probíhat v náležité kvalitě a dostatečné frekvenci. Částka na kalendářní rok činí čtyřicet osm tisíc korun (zákon č. 359/1999 Sb. §47d).

SHRNUTÍ

Zjistili jsme, na základě čeho, je možné uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče a doprovázet pěstounské rodiny. Analyzovali jsme nabídku doprovázení v rámci neziskových organizací v Pardubickém kraji. Prostor byl věnován možnosti doprovázení ze strany OSPOD.

Věnovali jsme se základním tématům, která s sebou nese problematika pěstounské péče, aby mohla být realizována empirická část diplomové práce. Charakterizovali jsme současnou podobu pěstounské péče v České republice; věnovali jsme se její historii a nahlédli jsme do pěstounské péče sousedních evropských zemí. Přiblížili jsme proces zprostředkování pěstounské péče a uvedli jsme následné možnosti v oblasti doprovázení neziskovými organizacemi. Ve výzkumném šetření je pozornost zaměřena na aspekty doprovázení a naplňování dohody o výkonu pěstounské péče.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Pro potřeby diplomové práce bylo provedeno výzkumné šetření. Doprovázející organizace jsou významným článkem v oblasti výkonu pěstounské péče. Podporují a spolupracují s rodinou, s OSPOD a dalšími odborníky tak, aby dítě umístěné v pěstounské péči vyrůstalo v bezpečném prostředí, které podpoří jeho normální vývoj.

5.1 Cíl výzkumu, cílová skupina, metodologie a příprava výzkumu

Cílem diplomové práce, který byl stanoven na začátku činnosti, je zkoumat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů a prostřednictvím výzkumného šetření analyzovat nabídku doprovázejících organizací v Pardubickém kraji. Dílčí cíle diplomové práce:

- 1) Definovat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů na základě dohod prostřednictvím platné legislativy.
- 2) Popsat kompetence doprovázejících organizací v rámci dohody o výkonu pěstounské péče.
- 3) Seznámit s metodologií uplatňovanou při práci s pěstounskou rodinou.
- 4) Demonstrovat výkon pěstounské péče v praxi prostřednictvím případových studií.
- 5) Zkoumat úskalí v rámci výkonu doprovázení pěstounů.

Čtvrtý a pátý dílčí cíl bude naplněn pomocí výzkumného šetření, které představuje rozhovory s klíčovými pracovníky doprovázejících organizací a rozhovor se sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD. Výzkumné šetření bude doplněno o případové studie dětí umístěných v pěstounské péči, kde bude pozornost zaměřena na úlohu doprovázející organizace.

Pro realizaci výzkumného šetření byla zvolena **kvalitativní metodologie – rozhovory a případové studie.** Pokud volíme kvalitativní cestu výzkumného šetření, chceme zpravidla studované jevy zkoumat podrobně a do hloubky (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 13). Silverman (2007, s. 14) hovoří o tom, že kvalitativní výzkum se vyznačuje subjektivitou a flexibilitou, což je v případě výzkumného šetření pro potřeby mé diplomové práce žádoucí. Výhodou kvalitativního výzkumu může být podle Hendla (2005, s. 51-52) přímé spojení se studovanými jevy a je tedy možné setkat se s nimi tváří v tvář, což může znamenat velmi cennou zkušenost pro výzkumníka. Pokud člověk o věcech pouze čte a hovoří, nemůže jim

dokonale porozumět. Proto je v případě kvalitativního výzkumu spojení s terénem výhodné a to v případě sociální práce platí dvojnásob. Ve výzkumném šetření byl použit strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, který je vhodný v případech, kdy je nutné [...] „minimalizovat efekt tazatele na kvalitu rozhovoru.“ (Hendl, 2005, s. 173)

Jak ukazuje Švaříček a Šedřová (2007, s. 97) případová studie je [...] „empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů.“ Kazuistiky jsou sestaveny z osobní, rodinné, školní a sociální anamnézy daného dítěte.

Cílovou skupinou se v případě rozhovorů stalo sedm sociálních pracovníků doprovázejících organizací v Pardubickém kraji a sociální pracovník náhradní rodinné péče OSPOD rovněž z Pardubického kraje. V případě sestavování případových studií byly cílovou skupinou děti v pěstounské péči, kde dochází k doprovázení neziskovými organizacemi v Pardubickém kraji.

Rozhovory byly uskutečněny na přelomu února a března roku 2017 na základě předem mnou připravených otázek, týkajících se problematiky výkonu doprovázení v pěstounských rodinách. Oblastí, na které jsem se během rozhovorů zaměřila, bylo několik. Respondenti odpovídali na otázky, kde byla pozornost zaměřena na případná úskalí doprovázení. Otázky se ptaly, jakou motivaci pro výkon doprovázení sociální pracovníci mají, jak hodnotí spolupráci s OSPOD a zda se setkávají s překážkami během doprovázení. Neméně důležité byly otázky spojené s legislativou zastřešující výkon pěstounské péče, služeb dalších odborníků pro pěstouny a dítě. Zajímaly mě názory doprovázejících pracovníků na to, co je v jejich práci s rodinou nejdůležitější.

Před samotnými rozhovory byl respondentům sdělen záměr diplomové práce a slíbena anonymita jejich odpovědí. Jednotlivé rozhovory jsem nahrála na diktafon a přepsala do písemné podoby, která byla předána respondentům ke schválení. Nahrávky byly následně smazány. Otázky pro rozhovor se sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD byly upraveny dle požadavků jeho role v pěstounské péči. Otázky sestavené pro rozhovor s ostatními respondenty:

- „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici?“
- „Jaké máte vzdělání?“
- „Jak často se účastníte supervizí? Jak je hodnotíte?“

- „*Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?*“
- „*Co je ve Vaší práci nejdůležitější?*“
- „*Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrchoval/a byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?*“
- „*Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?*“
- „*Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (například psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?*“
- „*Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?*“
- „*Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?*“
- „*Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?*“
- „*Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?*“
- „*Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?*“
- „*Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěl/a dodat?*“

Případové studie jsem zpracovala na základě předem stanovených kritérií. Bylo zvoleno pět případů dětí různého věku, které jsou umístěny do pěstounské péče a kde je uzavřena dohoda o výkonu pěstounské péče s neziskovou organizací.

5.2 Výsledky výzkumného šetření

Výsledky výzkumného šetření jsou rozděleny do dvou částí. **První část** označená písmenem **A** obsahuje výsledky, které se podařilo zjistit prostřednictvím **rozhovorů** se sociálními pracovníky různých doprovázejících organizací a se sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD. Hlavním tématem zde byla možná úskalí, se kterými se lze během doprovázení potýkat.

V **druhé části** označené písmenem **B**, jsou uvedeny **případové studie** dětí v pěstounské péči, kam zároveň dochází doprovázející pracovník. Hlavním smyslem případových studií dětí v pěstounské péči bylo ukázat, jak doprovázení ze strany neziskových organizací v praxi probíhá a i zde ukázat na roli doprovázejícího klíčového pracovníka rodiny.

A – ROZHOVORY S KLÍČOVÝMI PRACOVNÍKY DOPROVÁZEJÍCÍCH ORGANIZACÍ A SOCIÁLNÍM PRACOVNÍKEM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE OSPOD

Všechny rozhovory, které byly uskutečněny, jsou uvedeny v Přílohách diplomové práce. Jedná se o **Přílohu 2, Přílohu 3, Přílohu 4, Přílohu 5, Přílohu 6, Přílohu 7, Přílohu 8 a Přílohu 9.**

Připravené rozhovory se podařilo uskutečnit se sedmi klíčovými doprovázejícími pracovníky pěstounských rodin a jeden se sociální pracovnící OSPOD, která rovněž provádí doprovázení pěstounských rodin.

Otázky byly sestaveny tak, aby se odpovědi dotýkaly předem definovaných klíčových kategorií pro potřeby diplomové práce. Zvolené kategorie byly zvoleny s ohledem na možná **rizika, která by mohla v procesu doprovázení pěstounské rodiny nastat.** Kategorie, které se v otázkách do rozhovoru objevovaly, byly následující:

- délka praxe;
- dosažené vzdělání;
- dostupnost supervizí;
- motivace k výkonu práce;
- legislativa v oblasti doprovázení;
- co je nejdůležitější během doprovázení
- překážky při doprovázení pěstounské rodiny;
- dostatek dalších odborníků, kteří mohou pracovat s rodinou;
- spolupráce s OSPOD;
- možná úskalí při spolupráci s rodinou;
- plnění povinností daných dohodou o výkonu PP⁶;
- úloha doprovázejícího pracovníka ve vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a tvorbě IPOD⁷;
- informovanost veřejnosti o doprovázení pěstounských rodin.

Jednotlivé kategorie a odpovědi byly shrnuty a znázorněny do **tabulek č. 1, č. 2 a č. 3.**

⁶ pěstounská péče

⁷ individuální plán ochrany dítěte

Tabulka č. 1 – klíčové kategorie – délka praxe, vzdělání, supervize a motivace k výkonu profese

Kategorie z rozhovorů	R 1	R 2	R 3	R 4
Délka praxe	2 roky	4 roky	6 měsíců	7 měsíců
Dosažené vzdělání	Střední pedagogické	Vysokoškolské pedagogické	Bakalářské	Vysokoškolské
Supervize	Jednou za dva měsíce, přínosné	Jednou za 6-8 týdnů, dle potřeby, přínosné	Jednou měsíčně individuální	Jednou za 4-6 týdnů, individuální, přínosná
Motivace	Zajímavá práce, možnost pomáhat, odborně růst	Pomoc dětem	Kontakt s lidmi, sebezkušenost	Možnost pomáhat
Kategorie z rozhovorů	R 5	R 6	R 7	R 8
Délka praxe	1 rok	3 roky	4 roky	4 roky
Dosažené vzdělání	Bakalářské	Magisterské	Bakalářské	Bakalářské
Supervize	Jednou za 6 týdnů, přínosná	Jednou měsíčně, přínosná	Jednou měsíčně, přínosná	Jednou měsíčně, přínosné
Motivace	Předchozí sanační práce s rodinou, změna	Zajímavá práce, baví mě	Zajímavá, užitečná práce	Práce s lidmi, možnost pomoci

Tabulka č. 2 – klíčové kategorie – legislativa v pěstounské péči, stěžejní oblast v doprovázení, úskalí

Kategorie z rozhovorů	R 1	R 2	R 3	R 4
Legislativa	Chybí hranice umístování do ústavní výchovy, nejasná role OSPOD, nutnost kontaktů s biologickou rodinou	Chybí provázení pro osoby v evidenci	Chybí provázení pro osoby v evidenci	Navýšení příspěvku na doprovázení, zdlouhavý legislativní proces
Co je nejdůležitější	Partnerství, důvěra	Být „po ruce“ pěstounům	Podpora ze strany kolegů, supervize	Přítomnost pro pěstouny
Překážky, úskalí	Kontakty s biologickou rodinou, očekávání pěstounů, těžké příběhy, cestování, papírování	Kontakt s biologickými rodiči, nechuť pěstounů vzdělávat se, budování důvěry	Komunikace, očekávání pěstounů, deprivace projevy dětí	Důvěra, špatně nastavený OSPOD
Kategorie z rozhovorů	R 5	R 6	R 7	R 8
Legislativa	Nejasnosti v umístování dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu	Větší rozsah vzdělávání pěstounů, navýšení příspěvku na doprovázení	Chybí hranice umístování do ústavní výchovy	Nejasná role OSPOD
Co je nejdůležitější	Důvěra, čas	Vztah, důvěra	Zájem a názor dítěte, důvěra, vztah	Důvěra, vztah
Překážky, úskalí	Změna pracovníka, čas, kontakty s biologickou rodinou	Nejednotnost systému, držení se témat doprovázení	Kontakty s biologickou rodinou, realizace případové konference, jasná pravidla pro navrácení dítěte zpět	Čas, nenavázání vztahu s rodinou

Tabulka č. 3 – klíčové kategorie – nabídka dalších odborníků, spolupráce s OSPOD, plnění povinností z dohody o výkonu PP, podílení se na vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na tvorbě IPOD, informovanost veřejnosti

Kategorie z rozhovorů	R 1	R 2	R 3	R 4
Dostatek dalších odborníků	NE, dětské psychiatry a psychologové	NE, dětské psychologové	NE, právní podpora pro pěstouny	NE, dětské psychoterapeuti
Spolupráce s OSPOD	Převážně dobrá	Dobrá	Dobrá	Záleží na OSPOD
Plnění povinností z dohody	ANO	ANO	ANO	ANO
Podílení se na tvorbě vyhodnocení a IPOD	ANO	ANO	ANO	ANO
Informovanost veřejnosti	NE	NE	NE	NE
Kategorie z rozhovorů	R 5	R 6	R 7	R 8
Dostatek dalších odborníků	NE, dětské psychiatry, psychologové, specializovaná pracoviště	NE, dětské psychiatry a psychologové	NE, dětské psychologové a psychiatry, specializovaná pracoviště	NE, dětské psychologové a psychiatry
Spolupráce s OSPOD	Záleží na domluvě s pracovníkem OSPOD	Záleží na pracovnících OSPOD	Dobrá	
Plnění povinností z dohody	ANO	ANO	ANO	ANO
Podílení se na tvorbě vyhodnocení a IPOD	ANO	ANO	ANO	Povinnost je na OSPOD
Informovanost veřejnosti	NE	NE	NE	NE

První a druhá otázka z rozhovoru zjišťovala, **jaké vzdělání doprovázející pracovníci mají a jak dlouho jsou na svých pozicích**. Nejkratší zmíněná doba byla šest měsíců, nejdelší praxe činila čtyři roky. Oslovení respondenti dosáhli téměř všichni vysokoškolského vzdělání.

V otázce - „*Jak často se účastníte supervizí? Jak je hodnotíte?*“ – respondenti odpovídali kladně. Supervize všichni hodnotí jako přínosné a často i nezbytné pro výkon profese doprovázejícího pracovníka. „*Supervize máme jednou za dva měsíce a hodnotím je jako hodně přínosné. Myslím si, že tato práce se bez supervizí nedá dělat. Je to úplný základ, jak supervize, tak intervize. Máme velmi dobrého supervizora.*“ (Rozhovor č. 1)

Jiný sociální pracovník zmiňuje možnou délku spolupráce se supervizorem. „*Je tady takové pravidlo, že se každý rok ptáme supervizora, zda budeme pokračovat a jestli je zájem z týmu. Délka spolupráce se supervizorem je asi tři roky. Takto je to vyčerpané a hledá se další supervizor.*“ (Rozhovor č. 6)

V otázce, která se týkala **motivace pro výkon profese doprovázejícího pracovníka** v pěstounské péči, tři respondenti odpověděli, že doprovázení pěstounské rodiny je zajímavou prací. Čtyři z nich zmínili, že doprovázení chápou jako možnost pomoci lidem. V dalších odpovědích je motivace spatřována v kontaktu s lidmi, v užitečnosti profese, v možnosti odborného růstu. „*Je to pro mě výzva. Pomáhat lidem a přitom neulpívat na přibězích a dramatech. Snažím se také udržovat duševní hygienu a oddělovat práci a volný čas.*“ (Rozhovor č. 4)

„*Co je ve Vaší práci nejdůležitější?*“ Tak zněla otázka č. 5, ve které respondenti mohli prostřednictvím vlastního názoru sdělit, co v doprovázení pěstounů považují za stěžejní. Názory na to, co je nejdůležitější, jsou různé. Objevovaly se odpovědi jako čas, partnerství, zájem a názor dítěte, vztah. Pro pět respondentů je nejdůležitější důvěra. Je důležité, aby si pěstouni a dítě vytvořili určitý vztah k doprovázejícímu pracovníkovi. „*Myslím si, že pěstouni musí mít pocit důvěry k pracovníkovi, aby se mohli otevřít, aby mohli sdílet témata, se kterými se setkávají. Pokud zde nebude důvěra, tak nás nepustí, budou říkat, že je například všechno v pořádku a ono nebude nebo při otevírání témat nebudou chtít jít do hloubky.*“ (Rozhovor č. 5)

„*Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhoval/a byste nějaké změny?*“ V otázce č. 6 mě zajímalo, zda doprovázející pracovníci vidí mezery v legislativě a jak by případné mezery vyplnili. Odpovědi byly rozsáhlé. V tabulce č. 1 byly shrnuty zásadní problémy. Často zmiňována byla absence věkové hranice, dle které by dítě

nemělo být umísťováno do ústavní výchovy. „Zároveň bych nějak uvítala úpravu toho, že děti do tří let jsou stále umísťovány do kojeneckých ústavů či do ZDVOP⁸ a záleží to pouze na zvážení sociálního pracovníka na OSPOD, zdali dá přednost přechodné pěstounské péči či kojeneckému ústavu či ZDVOP.“ (Rozhovor č. 7)

Jeden z respondentů uvedl, že v některých případech, je povinnost kontaktů dítěte s biologickými rodiči nevhodná. „V případě, že je biologická rodina špatně fungující a trochu i ohrožující pro dítě nebo i pro rodinný systém pěstounů, tak v tomto případě cítím, že asistované kontakty vůbec nejsou v zájmu dítěte. Často se dělají spíše v zájmu rodičů a není to úplně dobře. Znáám i dobrou pěstounku, která skončila s pěstounskou péčí kvůli asistovaným kontaktům – v kontaktech neměla dostatečnou podporu a biologická rodina dítěte byla velmi stresující.“ (Rozhovor č. 1)

Další respondent uvedl následující: „Myslím, že velká mezera se objevuje v případě, ve kterém ještě budoucí pěstoun (člověk již zařazený v evidenci), nemá svěřené dítě, ale již zažádal o svěřeni (podána žádost soudu, rozběhl se proces seznamování s konkrétním dítětem). Tento člověk nemá podporu žádné organizace, my doprovázíme, ale nemáme podepsanou žádnou dohodu. Dohodu můžeme podepsat, až když je dítě svěřeno do péče.“ (Rozhovor č. 3)

Zmíněna byla otázka státního příspěvku na výkon pěstounské péče organizacím, které mají k výkonu pověření. „Myslím, že s plným úvazkem 19 rodin je už těžké být se všemi rodinami přítomný. Člověk ztrácí nadhled. Takže ideální by byl nižší počet rodin, což by však šlo za předpokladu, že by se navýšil státní příspěvek.“ (Rozhovor č. 4)

„Líbilo by se mi, kdyby organizace měly větší volnost v rozsahu vzdělávání pěstounů, kdy nyní je daných 24 hodin. Líbilo by se mi, kdyby tam bylo rozpětí. Když máte 80 leté pěstouny, tak je pro ně absolvování vzdělávání v mnoha případech úplně pasé, nejen po zdravotní stránce, ale i po mentální. Oni veškerou energii soustředí na dítě a praktické věci.“ (Rozhovor č. 6) Zákonem daná povinnost minimálního počtu hodin vzdělávání pro pěstouny, by v některých případech mohla být volnější. „Jsou pěstouni, kteří se chtějí hodně vzdělávat a nemohou, protože ze zákona je pro vzdělávání určeno dvacet čtyři hodiny ročně. Někteří pěstouni na školení sice musí chodit, ale nic jim to nepřinese, takže je to zbytečné – pro ně je dvacet čtyři hodin strašně moc. Vzdělávání by nemělo překročit dvacet čtyři hodin – ti „akční“ pěstouni, kteří mají problémové děti, se potřebují proškolovat a nemůžou.“ (Rozhovor č. 1)

⁸ zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

„Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“ Překážek se v odpovědích vyskytlo mnoho. Respondenti ve čtyřech případech označili za úskalí při doprovázení kontakty dítěte s biologickou rodinou. „*Jako další překážku vnímám i nastavení některých pěstounů ke kontaktům s biologickou rodinou. Někdy je to o velké práci s pěstouny, aby pěstouni přijmuli, že biologická rodina také pro dítě hraje nějakou roli.*“ (Rozhovor č. 5)

Velmi podobná byla odpověď dalšího respondenta. „*V některých případech se setkáváme s negativním naladěním náhradních rodičů vůči biologickým rodičům a kontaktům. Takže je stěžejní pracovat nejprve s dospělým, aby dokázal podpořit dítě a kontakty mohly probíhat dobře. Jindy řešíme vhodnost nastavení kontaktu tak, aby byla pro dítě bezpečná i po emoční stránce – frekvence, forma, a podobně. Což není vždy jednoduché či jednoznačné.*“ (Rozhovor č. 7)

Další z respondentů naopak uvedl: „*Nyní hodně řešíme právě asistované kontakty. Většinou když to tak vidím, tak o kontakty s rodiči příliš často nestojí. Mohly by být v delších intervalech, kdy dítě by bylo ve větší pohodě, vědělo by o své rodině a nebylo by to tak náročné v tom, že týden před kontaktem a týden po kontaktu je dítě rozladěné a pěstouni naštvaní, rozladění.*“ (Rozhovor č. 1)

Jako další úskalí bylo uvedeno: „*Problematika příchodu dalšího dítěte do rodiny, přestože vnímáme, že rodinný systém na to není připravený, je rizikem pro stávající dítě v rodině, hovoříme o tom s pěstouny a dáváme zprávu kraji, ale přesto je další dítě do rodiny umístěno. Někdy to může být důvodem konce spolupráce ze strany pěstounů.*“ (Rozhovor č. 7)

V odpovědích se objevila i role OSPOD, která může mít na průběh doprovázení velký vliv. Respondent z rozhovoru č. 4 řekl: „*Tak někdy je obtížné navázat důvěru, někde dobře nefunguje OSPOD (nedodává IPOD dítěte, někdy je proti kontaktu s biologickou rodinou a podobně).*“ Pozornost byla věnována také organizaci případových konferencí ze strany OSPOD, kdy respondent z rozhovoru č. 7 uvedl následující: „*Setkávám se často s tím, že OSPOD nechtějí svolávat případové konference s facilitátorem, což má za následek, že z jednání nebývá zápis a úkoly, proces komunikace je zatížen dvojrolí pracovníka a podobně. Zejména při řešení přechodné pěstounské péče to vnímám jako velkou komplikaci.*“ Další respondent se věnoval podobnému problému: „*Někdy je pro mě těžké zorientovat se v komunikaci mezi OSPOD, soudy, krajem, pěstouny, dalšími doprovázejícími organizacemi.*

Komunikace často probíhá telefonicky a tím vznikají různé komunikační šumy.“ (Rozhovor č. 3)

Jako dalším úskalím či překážkou byly zmíněny možné deprivací projevy dětí. Respondent zmiňuje stav před novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013, kdy před novelou pěstouni neměli podporu doprovázejících organizací danou zákonem „*Může například jít o deprivací projevy dětí v pěstounské péči. Pak záleží na tom, o jaké pěstounské rodině mluvíme. Může to být zprostředkovaná pěstounská péče, pěstouni se stali pěstouny po novele a vědí o svých očekáváních, která mohou uplatňovat na dítě. Jsou otevření a schopní sebereflexe. No a nebo pak můžeme například hovořit o zprostředkované pěstounské péči, pěstouni převzali dítě ještě před novelou, možná mají různá očekávání na dítě, nedostalo se jim žádné podpory, nemusí být zvyklí na sobě pracovat a mít náhled na deprivací projevy dětí, které mají v péči.*“ (Rozhovor č. 3)

Podle odpovědi dalšího z respondentů je důležité držet se během doprovázení určitého rámce, což může být při dlouhodobé spolupráci s rodinou problémem. „*Je dobré si držet nastavená témata, která byla zmíněna. Je dobré se s rodinou k těm tématům vracet, zároveň být citlivý k tomu, jak v té rodině jsou nebo nejsou tato témata blízká. Takže pokud je tam hodně citlivé téma kontaktu s biologickou rodinou, tak na jednu stranu to tam nemohu pravidelně přinášet na konzultaci. Na druhé straně nemohu rezignovat na to, že s nimi vůbec toto téma nebudu otevírat a přistoupím na jejich „hru hlavy v písku“ a dítěti znemožním kontakt. Při dlouhodobém doprovázení může být těžké, když nějaká rodina přijímá velmi malé dítě a my je doprovázíme do 18 let, tak úskalím může být dlouhodobá spolupráce – jeden klíčový pracovník v jedné rodině. Po letech se vztah překlápí, nechci říkat, že až jako do přátelského, ale samozřejmě nějaké formality odpadají, tak to si myslím s sebou může nést rizika – člověk se více přizpůsobuje a zapomíná dál nějaké věci vnášet.*“ (Rozhovor č. 6)

Další respondent ve své odpovědi hovoří o očekáváních pěstounů a o cestování, kterým je doprovázení zatíženo. „*Někdy se stává, že pěstounské rodiny mají velká očekávání, což se občas stane. Je nutné vymezit si na začátku spolupráce limity, například kdy jsme pro pěstouny v pohotovosti. Dalším úskalím je zahlcení osobními příběhy, protože jsou to těžké příběhy, kdy děti mají těžkou minulost, takže s tím je dobré pracovat v rámci psychohygieny. Další úskalí vidím v tom, že člověk je hodně na cestách a dále evidence – papírování.*“ (Rozhovor č. 1)

Sociální pracovnice náhradní rodinné péče OSPOD uvedla jako zásadní překážku čas. *„Překážek je mnoho. Na začátku spolupráce je dobré věnovat čas navázání vztahu s rodinou, aby rodina mohla otevřeně hovořit o svých problémech. Jako jednu z překážek vnímám dostatek času, který mohu jednotlivým rodinám věnovat.“* (Rozhovor č. 8)

V otázce č. 8 jsem se respondentů dotazovala, zda je dle jejich názoru v Pardubickém kraji dostatek navazujících odborníků a služeb pro pěstounské rodiny. Všichni respondenti se shodli na tom, že dalších odborníků je nedostatek. V sedmi odpovědích se objevilo, že je nedostatek dětských psychiatrů a dětských psychologů. *„Není. Nejsou dětské psychiatry (pouze dva na kraj, dlouhé čekací lhůty), chybí dětské psychologové a terapeuti, speciální logopedická centra, speciální centra na ADHD, celkově chybí specializované služby pro děti se specifickými potřebami.“* (Rozhovor č. 7)

Zmíněny byly problémy, které mají děti z pěstounských rodin často ve škole a pedagogové nejsou na takové problémy připraveni. Respondent z rozhovoru č. 1 uvedl: *„Rozhodně tady nejsou dobří dětské psychiatry, dostatek psychologů, kteří jsou odborníky na teorii attachmentu – citové vazby. Děti v pěstounské péči mají ve většině případů své specifické a jiné potřeby. Dále v naší oblasti chybí speciální pedagogové. Děti z pěstounských rodin mají velmi často potíže ve školách, školy s nimi neumí pracovat, nejsou proškolené v práci s dětmi z pěstounských rodin.“* Podobně laděná byla část odpovědi respondenta z rozhovoru č. 5. *„Chybí služby, které pomáhají rodičům komunikovat se školou u dětí se specifickými potřebami. Škola specifikům dětí v pěstounské péči nerozumí, nechápe, proč se dítě tak chová. Pracovník doprovází pěstouna do školy, kde vysvětluje učitelům, proč se dítě tak chová, jak k tomu má učitel přistupovat, jaká jsou specifika dětí v pěstounské péči, adoptovaných dětí a proč to tak je – proč některé věci nefungují jako u dětí, které vyrůstají v rodině od narození. Myslím, že tato služba funguje při doprovázení v Olomouci.“*

Respondent z rozhovoru č. 8 hovoří o nedostatku specializovaných psychologů pro pěstounskou péči. *„Nabídka služeb rozhodně dostatečná není. Hlavně v oblasti dětské psychiatrie a psychologie. Chybí psychologové, kteří by specializovali na děti s poruchou attachmentu a následně s dětmi pravidelně pracovali.“*

„Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí“? Otázka č. 9 zjišťovala, zda na doprovázení v pěstounské péči může mít vliv nastavená spolupráce s OSPOD. Odpovědi respondentů byly převážně kladné. Respondent z rozhovoru č. 6 uvedl: *„S každým městem je to jinak, je tam kouzelná formule – že je to o lidech. Na každém městě*

jednáme s jiným pracovníkem, který je více nebo méně otevřený věcem, které my považujeme za stěžejní, takže od toho se ta spolupráce odvíjí. Zároveň mi to nepřijde jako úplně špatné, když mám informace, jak to funguje v jiných krajích, tak si myslím, že si tady můžeme pískat.“ Další z respondentů odpověděl: *„Spolupráci hodnotím kladně, myslím, že všichni jsme tu především pro pěstouny a děti svěřené do pěstounské péče.“* (Rozhovor č. 2)

„Jak hodnotíte spolupráci s neziskovými doprovázejícími organizacemi?“ Sociální pracovník náhradní rodinné péče OSPOD na otázku odpověděl: *„Spolupráci hodnotím kladně, neboť ve většině případů jde o profesionály, kteří svou práci vykonávají velmi dobře. Skvěle dokáží odkrýt nebo pojmenovat problémy, na kterých se následně dá pracovat a tím dobře vyladit probíhající výchovu dítěte v pěstounské péči.“* (Rozhovor č. 8)

Se spoluprací s OSPOD souvisí podílení se na tvorbě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a tvorba IPOD, na které se dotazovala otázka č. 12 – **„Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“** Všechny odpovědi byly kladné, to znamená, že doprovázející pracovníci se více či méně podílí na vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na tvorbě IPOD. Respondent z rozhovoru č. 7 v odpovědi uvedl: *„Záleží to na spolupráci s konkrétním OSPOD, praxe se liší. Nicméně ze své zkušenosti na vyhodnocení pracuji z velké míry já, protože jsem s rodinou v užším kontaktu a mívám více informací o rodině. Co se týče IPOD, pracovníkovi OSPOD navrhuji témata, která vnímám jako důležitá v rodině řešit. Následně se snažím o trojstrannou schůzku pracovníka OSPOD, klienta a doprovázejícího pracovníka k revizi stávajících cílů a naplňování nových cílů do IPOD. Finální IPOD zpracovává a zajišťuje pracovník OSPOD.“*

„Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“ Otázka měla za úkol zjistit, zda se vyskytují problémy při naplňování zákonných povinností. Všichni respondenti uvedli, že povinnosti se plnit daří. *„Myslím, že se v rodině dotýkám všech témat, někdy zůstaneme u některých témat delší dobu. Problematické je to, že do rodiny docházíme jednou za dva měsíce a některá témata jsou hodně náročná a citlivá, potřebují intenzivnější spolupráci s rodinou. Máme však možnost do rodiny jezdit častěji, pokud je to nutné.“* (Rozhovor č. 5)

O vyskytujících problémech hovoří ve své odpovědi respondent z rozhovoru č. 7: *„Také u některých rodin bojujeme s povinností povinného vzdělávání a zase je to individuální (například samoživitelka se sedmi dětmi pracující na dvě směny, kde o víkendu nejezdí veřejná doprava nebo například staré babičky, pro které je náročné někam jet, vydržet tam sedět či*

slyšet, nečtou) a snažíme se naplnit zákonnou povinnost s respektem k životní situaci klienta. V některých rodinách to naopak žádný problém není. “

V závěru rozhovoru mě zajímalo, zda doprovázející pracovníci vnímají to, že veřejnost o obsahu role doprovázejícího pracovníka v pěstounské péči není dostatečně informována. Otázka zněla: **„Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“** Respondenti ve všech případech odpovídali záporně. Dle jejich názoru veřejnost o tom, co znamená doprovázení v pěstounské péči, dostatečně informována není! *„Myslím si, že ne. Stále se mě na to někdo ptá a já stále vysvětluji. Myslí si, že jsme něco jako „sociálka“. Někdy ani netuší, že něco takového existuje. Lidé okolo mě to ode mě ví.“* (Rozhovor č. 1)

„Ne. Je to zásadní věc, která v České republice chybí – informovanost veřejnosti o potřebnosti a o smyslu pěstounské péče a náhradní rodinné péče jako takové. Takže my třeba děláme kampaň, ale ta nemá takový dopad, jak by bylo potřeba. Kdyby to bylo celokrajské, celorepublikové, tak to bude jiné. Nebudou nám klesat počty zájemců o náhradní rodinnou péči, což se nyní děje.“ (Rozhovor č. 6)

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí může pěstounské rodiny taktéž doprovázet. Z rozhovorů vyplývá, že zde v doprovázení ze strany OSPOD lez spatřovat určité riziko. Zajímalo mě tedy, jak se sociální pracovník cítí v roli úřadu, který vykonává dohled kontrolu nad výkonem pěstounské péče v praxi a v roli doprovázejícího pracovníka. *„Na našem OSPOD doprovázím minimum rodin, které kontaktuji každé dva měsíce. Převážnou většinu doprovází neziskové organizace. Domnívám se, že je to tak správně, neboť neziskové organizace se na doprovázení specializují a jsou v tomto oboru profesionálnové. V této oblasti dochází ke střetu a myslím si, že tyto role by měly být odděleny. OSPOD by měl provádět kontrolu nad výkonem pěstounské péče a nezisková organizace by měla doprovázet pěstounské rodiny. Tato otázka je v současné době předmětem intenzivního jednání za účelem změny.“* (Rozhovor č. 8)

Respondent z doprovázející organizace k tématu doprovázení pěstounské rodiny ze strany OSPOD říká: *„Dále také to, že stále ještě doprovází OSPOD, což já osobně vidím z praxe jako špatně nastavené – dochází ke křížení rolí, většinou nemají rozlišené, co je doprovázení a co je práce OSPOD, mají v tom úplný chaos, navíc je nikdo nezaškoluje, plavou v tom. Mrzí mě to, protože „neziskovky“ to dělají na úplně jiné úrovni.“* (Rozhovor č. 1)

B – PŘÍPADOVÉ STUDIE DĚTÍ UMÍSTĚNÝCH V PĚSTOUNSKÉ PÉČI

Případové studie jsou zpracovány tak, aby byla zachována anonymita jednotlivých případů dětí. Jména byla pro potřeby diplomové práce změněna. Bylo zvoleno pět případů dětí: Anna, šest let; Marcela, tři roky; Lucie, 14 let; Marie, 10 let a Matyáš, pět let. Doprovázení nastíněné v případových studiích provádí různé doprovázející organizace. Na základě případových studií je ukázáno doprovázení v pěstounské péči v praxi a v jakých rolích může klíčový pracovník během doprovázení vystupovat.

Případová studie č. 1 – Anna, šest let

Anna byla krátce po svém narození umístěna do babyboxu. O průběhu porodu nejsou informace dostupné. Matka se o Annu přihlásila po měsíci a převzala ji do své péče zpět. Péči nezvládala a sama Annu předala do dětského centra, když Anně byly tři roky. Odtud se Anna dostala do péče pěstounky.

Osobní anamnéza

Anna byla po čtrnácti dnech od svého narození odložena matkou do babyboxu. V té době byla kojena a byla bez zdravotních potíží. Nyní je opožděna ve svém vývoji, má oční vadu a nosí brýle. Potýká se s genetickou vadou – zvýšená hladina hormonů. Má problémy s chůzí, což znamená, že chodí po špičkách a díky tomu, má deformitu nehtů na nohou. V rámci řečového projevu Anně často nebylo rozumět, řečový projev se upravil s přemístěním do péče pěstounky, která s ní na slovním projevu pracovala. Annu lze charakterizovat jako veselé, hravé a nápadité dítě, které je však zároveň neklidné. Anna se nestydí před cizími lidmi, naopak je k nim extrémně vstřícná, verbálně se projevuje velmi často a hodně. Ojediněle se objevují výbuchy vzteku. Obraz vnímání sebe sama je narušený, potřebuje neustálé ujišťování od svého okolí, že vše dělá dobře.

Rodinná anamnéza

Matka odložila Annu do babyboxu ve věku čtrnácti dnů. Následně se o ni zpět přihlásila a pečovala o Annu do jejích tří let. Péči o nezletilou nezvládala psychicky, protože Anna byla velmi hyperaktivní, vyžadovala neustálou pozornost, nepřijímala stravu. Matka také neměla dostatek financí k tomu, aby se o dítě postarala. Proto Annu dobrovolně zanechala v dětském centru. Odtud se Anna dostala do pěstounské péče. Otce Anny matka nikdy neuvedla a on sám

se k otcovství nikdy nepřihlásil. Anna ví, kdo je její matka a ví, že má dva sourozence, s nikým z nich se však pravidelně nestýká. Matka udržuje kontakt prostřednictvím dopisů. U Anny pravděpodobně došlo k porušení citové vazby na matku, protože byla dvakrát od matky odloučena. Po příchodu do pěstounské péče pěstounka o Annu pečovala celodenně po dobu jednoho roku.

Školní anamnéza

Ve svých čtyřech letech nastoupila do mateřské školy. Se zapojením do dětského kolektivu má problémy. Naopak vyžaduje neustálou pozornost dospělých osob a mluví o sobě. Ve školce se Anna na práci příliš nesoustředí a upíná se k učitelkám. Proto si mateřská škola vyžádala vyšetření Anny v pedagogicko-psychologické poradně. Odborníci v pedagogicko-psychologické poradně doporučili pravidelnou spolupráci s psychologem a speciálním pedagogem v pedagogicko-psychologické poradně, kde zároveň bude probíhat příprava Anny k nástupu do základní školy.

Sociální anamnéza

Anně byla vytipována krajským úřadem pěstounka, která za Annou zpočátku jezdila na návštěvy do dětského centra a následně ji převzala do své péče na základě žádosti o svěření dítěte do pěstounské péče. V péči pěstounky je Anna dva roky. Bydlí společně v domě se zahradou s pěstounkou a s rodiči pěstounky, jejichž zdravotní stav vyžaduje občasnou péči pěstounky. Pěstounka si sama zvolila pro sebe vhodnou doprovázející organizaci, která oslovila příslušný OSPOD. OSPOD vydal souhlas s uzavřením dohody o výkonu pěstounské péče. Setkání s klíčovým doprovázejícím pracovníkem probíhají jednou za dva měsíce. Pěstounka je ve stálém spojení s klíčovým pracovníkem přes telefon a e-mail. Oblasti doprovázení jsou v souladu s potřebami pěstounky a Anny. Pracuje se na tom, aby Anna pravidelně navštěvovala mateřskou školu, a aby pěstounka dokázala sladit péči o své rodiče současně s péčí o Annu, jejíž zdravotní stav je také problematický. Dalšími tématy jsou finanční otázky rodiny, udržení kontaktu Anny s matkou a vzdělávání pěstounky. Pěstounka s klíčovým pracovníkem konzultuje možnosti, které při svém vzdělávání má. Pěstounka ve spolupráci s klíčovým pracovníkem vede knihu života Anny. Ve spolupráci je velmi aktivní. V rámci doprovázející organizace má rodina možnost využít služeb psychologa. Doprovázející organizace poskytuje pro potřeby OSPOD dvakrát ročně zprávu o spolupráci s rodinou, kde je zhodnoceno, jak se daří naplňovat dohodu o výkonu pěstounské péče a naplňovat oblasti, které byly stanoveny

individuálním plánem ochrany dítěte. Případová konference byla poprvé svolána před přechodem z dětského centra k pěstounce. Zde byl vytvořen individuální plán ochrany dítěte. OSPOD jednou ročně vyhodnocuje situaci dítěte a jeho rodiny. Společně s rodinou a klíčovým doprovázejícím pracovníkem vytváří individuální plán ochrany dítěte dle aktuálních potřeb.

Případová studie č. 2 – Marcela, tři roky

Marcela putovala ihned po porodu matky do pěstounské péče na přechodnou dobu, kde zůstala téměř rok. Následně se podařilo Marcelu umístit do péče pěstounů.

Osobní anamnéza

Matka byla uživatelkou pervitinu a její těhotenství bylo rizikové. Marcela se narodila císařským řezem a po narození nevykazovala abstinenční příznaky. Následně byla zjištěna vrozená oboustranná hluchota. Marcela měla pouze zbytky sluchu, zpočátku měla naslouchadla. Lékaři byla doporučena možnost oboustranného kochleárního implantátu, když Marcela dosáhla věku dvou let. Marcela implantát plně přijala. Je veselá, aktivní, v sociálním kontaktu vstřícná. Její nedoslýchavost není při komunikaci bariérou. Vždy si najde způsob, jak s lidmi komunikovat. Občas má problémy s překračováním hranic.

Rodinná anamnéza

Matka po porodu chtěla dát souhlas k adopci Marcely. Své rozhodnutí však přehodnotila, neměla však vzhledem ke svým podmínkám možnost o dceru se řádně postarat, odmítla možnost využít možnost azylového pobytu i s dítětem a nechtěla pomoci. Proto byla Marcela ihned umístěna do pěstounské péče na přechodnou dobu. Po roce byli pro Marcelu vytipováni pěstouni. S matkou ani s širší rodinou neprobíhá žádný kontakt a rodina se o situaci Marcely nezajímá.

Školní anamnéza

Marcela prozatím nenavštěvuje žádné školní zařízení vzhledem ke svému věku. Brzy by měla jít k zápisu do mateřské školy. Před implantací kochleárního implantátu se Marcela učila znakovou řeč s odezíráním. Nyní se soustředí na mluvenou řeč, kterou stále spojuje se znakovou a s pěstouny dochází k logopedovi.

Sociální anamnéza

Marcelu se podařilo umístit do pěstounské péče manželského páru, kde pěstounka ovládala znakovou řeč, což bylo velmi důležité vzhledem ke špatnému sluchu Marcely. V pěstounské péči je nyní dva a půl roku. Manželé pěstouni bydlí společně s Marcelou a dalšími vlastními třemi dětmi v rodinném domě se zahradou. Před přechodem Marcely od přechodných pěstounů k dlouhodobým pěstounům byla svolána případová konference. Výstupem případové konference byl individuální plán ochrany dítěte s úkoly pro jednotlivé účastníky a s konkrétními kroky vedoucími jejich naplnění. Rodina si zvolila doprovázející organizaci, se kterou se souhlasem OSPOD uzavřela dohoda o výkonu pěstounské péče. Do rodiny jezdí klíčový doprovázející pracovník v intervalu jednou za dva měsíce. Na základě zákonných povinností pěstounů a na základě individuálního plánu ochrany dítěte, rodina s klíčovým pracovníkem pracuje na životním příběhu Marcely a poskytuje jim podporu, kterou potřebují během návštěv specializovaných lékařských pracovišť, které musí s Marcelou navštěvovat kvůli kochleárnímu implantátu. Dále s klíčovým pracovníkem konzultují a plánují své vzdělávání. Klíčový pracovník během návštěvy v rodině sleduje, jaká situace v rodině panuje a hovoří s nimi o postupném rozvoji, který Marcela prodělává. Následně podává zprávy o spolupráci OSPOD. OSPOD provádí v rodině minimálně jednou za šest měsíců kontrolu výkonu pěstounské péče. Minimálně jednou ročně dochází k vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, k tvorbě individuálního plánu došlo naposledy přímo v rodině za účasti klíčového pracovníka doprovázející organizace a sociálního pracovníka OSPOD. Do rodiny mimo jiné dochází pracovnice rané péče.

Případová studie č. 3 – Lucie, čtrnáct let

Lucie původně vyrůstala do svých tří let v zahraničí. S matkou se následně vrátila do České republiky, kde matka po čase zemřela a Lucie se dostala do pěstounské péče svých prarodičů.

Osobní anamnéza

Průběh velmi raného dětství není znám z důvodu pobytu v zahraničí. Lucie nemá žádné zdravotní problémy. Je temperamentní, otevřená, tvrdohlavá a společenská. Dokáže říci svůj názor.

Rodinná anamnéza

Lucie žila společně s matkou a svým otcem až do tří let věku v zahraničí. Oba rodiče byli pracující, s péčí o nezletilou neměli potíže. Poté, co se otec dostal do výkonu trestu odnětí svobody, se matka s dcerou vrátila ze zahraničí do České republiky. Matka zemřela, když Lucie dosáhla věku pěti let. Následně byla pro Lucii stanovena pěstounská péče prarodičů, kteří jsou zároveň poručníky a v péči mají Lucii nyní už devět let. Na matku si Lucie pamatuje. Otce neviděla od odchodu ze zahraničí zpět do České republiky. Otec Lucii kontaktoval pouze jednou telefonicky, ale kvůli jazykové bariéře byla domluva velmi složitá. Následně se už neozval a Lucie o kontakt s ním nemá zájem. Se širší rodinou ze strany matky Lucie udržuje kontakty pravidelně – tety, strýcové, bratraci. Společně s nimi jezdí na výlety a dovolené.

Školní anamnéza

Lucie chodila do předškolního zařízení v zahraničí a po návratu nastoupila do mateřské školy v České republice. Nyní navštěvuje základní školu. Děti Lucii zpočátku odmítaly pro jinou barvu pleti, kterou má Lucie po otci. Nyní je, díky své povaze součástí kolektivu ve škole, nemá problémy s navazováním vztahů, má kamarády. Školní prospěch je dobrý, menší problémy má v matematice. Lucie pravidelně navštěvuje spoustu zájmových činností. Je součástí pěveckého sboru, navštěvuje kroužek keramiky, dělá atletiku.

Sociální anamnéza

Od roku 2013 do rodiny se souhlasem OSPOD dochází doprovázející klíčový pracovník na základě dohody o výkonu pěstounské péče. Daří se naplňovat jak povinnosti, tak práva pěstounů prostřednictvím kontaktů s rodinou v intervalu jednou za dva měsíce. Klíčový doprovázející pracovník představuje pro rodinu podporu. Pěstouni se na klíčového pracovníka obrací, pokud potřebují konzultovat otázky spojené s výchovou Lucie. V současné době doprovázející organizace pomohla umožnit respitní péči pro Lucii. Klíčový pracovník s pěstouny konzultuje výchovné postupy, nyní společně řeší otázky dodržování školních povinností a nastavení kapesného. Klíčový pracovník společně s pěstouny tvoří knihu života, která je důležitá především k posílení vnímání vlastní identity Lucie, což může být v období dospívání velmi důležité. Možnosti a nastavení kontaktů s otcem jsou další oblastí, na kterou se klíčový pracovník zaměřuje nejenom s Lucii, ale i s pěstouny. Klíčový pracovník pěstouny

i Lucii podporuje v tom, aby i nadále udržovala zájmovou činnost. Jsou konzultovány také vzdělávací možnosti pěstounů, kdy je vypracováván roční vzdělávací plán. OSPOD jednou za šest měsíců provádí kontrolu výkonu pěstounské péče a pravidelně vyhodnocuje situaci dítěte a jeho rodiny, velmi často ve spolupráci s klíčovým pracovníkem. Z pravidelných půlročních zpráv od klíčového pracovníka pro OSPOD vyplývá, že pěstouni jsou s doprovázením spokojeni.

Případová studie č. 4 – Marie, deset let

Marie je v pěstounské péči prarodičů, kam se dostala pro zanedbání péče ze strany matky.

Osobní anamnéza

Průběh porodu není znám. Matka zanedbávala péči a v období raného dětství zanechala Marii u svých rodičů. Po příchodu do domácnosti prarodičů byla Marie plačtivá, úzkostná, často se dožadovala jídla a přejídala se, přejídání přetrvalo dodnes. Zdravotní stav je nyní dobrý, dříve se objevovaly kožní problémy, v dětství zápal plic. Povahově je Marie veselou a spontánní dívkou.

Rodinná anamnéza

Matka je bývalou uživatelkou drog. Matka byla v dětství osvojena současnými prarodiči Marie. Péči o nezletilou nezvládala a Marie byla často nechávána sama v bytě a nikdo se o ni nestaral. Ve společné domácnosti s Marií a matkou žil ještě otec. Matka Marii zanechala u svých rodičů v období raného dětství Marie. Následně byla pro Marii stanovena pěstounská péče prarodičů. Kontakty s matkou probíhají poměrně pravidelně. Marie se s matkou vídá buď v domácnosti matky, kde však pro Marii nejsou nastavena žádná pravidla nebo ji navštěvuje v domácnosti prarodičů. Osoba matky je pro Marii důležitá. Otec o kontakt s dcerou nejeví zájem a sama Marie se na osobu otce prozatím neptá. Marie udržuje styky také se širší rodinou.

Školní anamnéza

Marie navštěvovala mateřskou školu, kde ji velmi bavila angličtina a nyní dochází do základní školy. Školu zvládá velmi dobře, ve škole zažívá úspěch, je motivovaná

a samostatná. Věnuje se zájmové činnosti v podobě výtvarného kroužku a angličtiny. Do dětského kolektivu se Marie zapojuje bez problémů, má kamarádky.

Sociální anamnéza

Doprovázení neziskovou organizací probíhá od roku 2013, kdy byla podepsána dohoda o výkonu pěstounské péče se zvolenou doprovázející organizací se souhlasem OSPOD. Hlavním úkolem, na kterém rodina s klíčovým pracovníkem pracuje, je sjednocení stylu výchovy pěstounky a pěstouna u Marie. Pěstounka s klíčovým pracovníkem plánuje a konzultuje své vzdělávání, účastní se vzdělávacích akcí, které doprovázející organizace pořádá, případně se věnuje samostudiu a o získaných poznatcích případně hovoří s klíčovým pracovníkem. Doprovázející organizace pomohla se zajištění respitní péče pro Marii, která pro ni představuje jistou možnost osamostatnit se. V budoucnu by pěstouni společně s Marií a klíčovým pracovníkem rádi naplánovali další respitní pobyt. Oblast, ve které jsou pěstouni podporováni klíčovým pracovníkem, jsou kontakty Marie s matkou. Při tvorbě posledního individuálního plánu ochrany dítěte, které probíhalo v rodině, byla Marie přítomna a aktivně se podílela, sdělovala svá přání a potřeby. OSPOD do rodiny dochází minimálně jednou za půl roku, aby bylo možné zkontrolovat, jak dochází k výkonu pěstounské péče v praxi. Pravidelně vyhodnocuje situaci dítěte a jeho rodiny minimálně jednou ročně. K dispozici má půl roční zprávy klíčového doprovázejícího pracovníka.

Případová studie č. 5 – Matyáš, pět let

Matyáše matka zanechala v péči babičky, odkud nejprve putoval do dětského centra a zanedlouho potom jej prarodiče přijali zpět v rámci pěstounské péče.

Osobní anamnéza

Průběh porodu není znám. Matyáš je zdravý. Poté, co Matyáš přišel do pěstounské péče k prarodičům, téměř neprojevoval emoce; neplakal, neusmíval se. Obrat nastal po určité době v péči prarodičů. Povahově je nyní klidným a veselým dítětem.

Rodinná anamnéza

Matyáš žil do osmi měsíců života s matkou a otcem. Soužití bylo velmi problematické a doprovázeno fyzickým násilím. Matka je problémová, promiskuitní, závislá na alkoholu,

příležitostně požívá i jiné druhy drog, je dlouhodobě nezaměstnaná. Její výchovné schopnosti jsou značně omezené, vykazuje také citovou plochost. Otec byl vzat do výkonu trestu odnětí svobody a matka s nezletilým pobývala na ubytovně. Následně zanechala Matyáše u rodičů otce. Od nich Matyáš putoval do dětského centra, protože prarodiče řešili složitou životní situaci. Matyáše však navštěvovali a po třech měsících podali návrh soudu na svěření Matyáše do pěstounské péče. Kontakty Matyáše s rodiči neprobíhají, matka se o nezletilého nezajímá, otec je stále ve výkonu trestu odnětí svobody. Vazba na matku byla slabá, na matku si nyní nepamatuje.

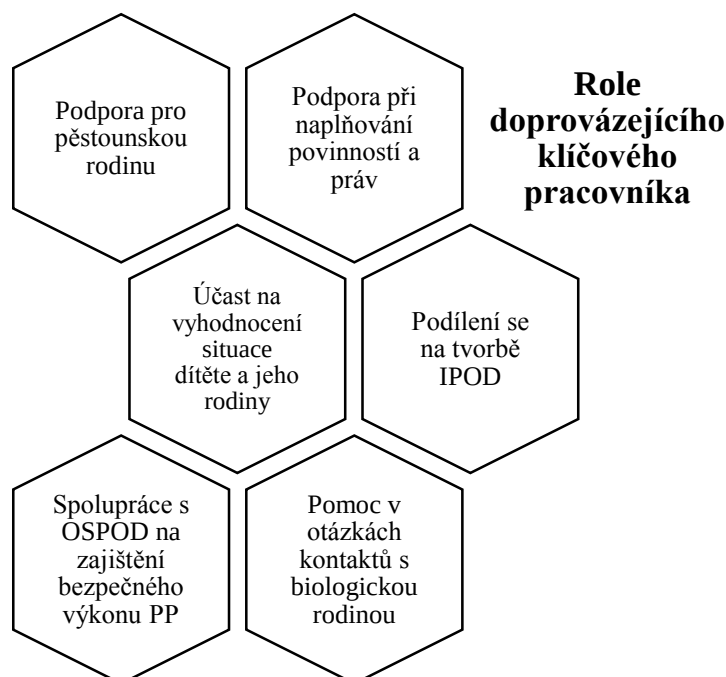
Školní anamnéza

Matyáš navštěvuje mateřskou školu. Činí mu problémy zapojit se do dětského kolektivu. I přesto chodí do mateřské školy rád. Pěstouni s Matyášem pravidelně navštěvují logopeda, dochází a spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou.

Sociální anamnéza

Pokud byl Matyáš ještě v péči matky, s péčí o něj vypomáhala matka otce – babička Matyáše. Po umístění Matyáše do pěstounské péče prarodičů si pěstouni zvolili doprovázející organizaci a se souhlasem OSPOD došlo k uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. Kontakty s klíčovým pracovníkem jsou nastaveny na setkání jednou za dva měsíce. Klíčový pracovník vytváří společně s pěstouny knihu života přiměřeně věku Matyáše. To je důležité z důvodu nezájmu rodičů o asistované kontakty. Pěstouni jsou klíčovým pracovníkem podporováni ke splnění požadovaného vzdělávání, probírají s ním možnosti, které mají. Zajištění respitní péče pěstouni vzhledem k věku Matyáše prozatím nevyužili. Klíčový pracovník je ve spojení s OSPOD, kterému podává pravidelní půlroční zprávy. OSPOD dochází do rodiny jednou za půl roku v případě, že během výkonu pěstounské péče se nevyskytují žádné problémy. Poslední vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny proběhlo na začátku roku 2017 ve spolupráci s klíčovým pracovníkem rodiny. Individuální plán ochrany byl následně sestaven přímo s rodinou. V současné době je stěžejní oblastí pro spolupráci Matyášova příprava na základní školu, pravidelné docházení do mateřské školy a pedagogicko-psychologické poradny z důvodu Matyášových problémů s navázáním vztahů s vrstevníky.

Schéma č. 4 – nejčastější úlohy doprovázejícího klíčového pracovníka v pěstounské péči (zdroj: zpracováno autorkou)

Jak lze vyčíst z případových studií dětí v pěstounské péči, hraje doprovázející klíčový pracovník v pěstounské péči nezastupitelnou roli. Představuje podporu pro pěstouny a pro dítě v pěstounské péči. Může být nápomocný v otázkách výchovy a péče o dítě. Jak vyplývá z uvedených případových studií, děti umístěné v pěstounské péči mají často specifické problémy a s tím související potřeby. Doprovázející pracovník může pěstounům poskytnout podporu v jejich řešení, může rodině pomoci sladit se s potřebami, které má nejenom dítě, ale i pěstouni. V rámci práva na odlehčení, může doprovázející pracovník pomoci se vhodným zvolením respitní péče. Klíčový pracovník je nápomocen v otázkách kontaktů s biologickou rodinou dítěte, může pomoci s vedení knihy života a se skládáním životního příběhu dítěte, který je velmi důležitý pro jeho identitu. Doprovázející organizace se zaměřují na asistované kontakty, během nichž jsou velkou oporou pro pěstouny a pro dítě.

Během vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny představuje klíčový pracovník pro OSPOD důležitý zdroj informací, protože je s rodinou v častějším kontaktu. Velmi často sociální pracovník OSPOD vyhodnocuje ve spolupráci s doprovázejícím pracovníkem. Klíčový pracovník rodiny se velkou měrou podílí na stanovování individuálního plánu ochrany dítěte.

Obecně lze říci, že doprovázející pracovník představuje klíčový článek pro správný a pokud možno hladký průběh pěstounské péče. Tím je možné dítěti v pěstounské péči zaručit kvalitní náhradní rodinné prostředí.

Tabulka č. 4 – pomoc a podpora doprovázejícího pracovníka při naplňování práv a povinností z dohody o výkonu pěstounské péče

Práva a povinnosti	Anna	Marcela	Lucie
Právo na poskytnutí pomoci při zajištění krátkodobé péče	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita
Právo na poskytnutí pomoci při zajištění celodenní péče	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita
Právo na zprostředkování odborné pomoci	Možnost využít služeb psychologa doprovázející organizace	Rodina navštěvuje specializovaná pracoviště z důvodu zdravotního stavu Marcely – podpora doprovázejícího pracovníka	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita
Povinnost umožnit kontakty s biologickou rodinou a právo na podporu	Podpora při udržování kontaktu prostřednictvím dopisů a vedení knihy života	Rodina se o nezletilou nezajímá, podpora při práci na životním příběhu	Podpora při práci na knize života, práce na možném nastavení kontaktů s otcem
Povinnosti vzdělávat se	Konzultace a plánování možností vzdělávání	Konzultace a plánování možností vzdělávání	Konzultace a plánování možností vzdělávání
Povinnost umožnit sledování naplňování dohody	ANO, spolupráce s OSPOD	ANO, spolupráce s OSPOD	ANO, spolupráce s OSPOD

Tabulka č. 5 – pomoc a podpora doprovázejícího pracovníka při naplňování práv a povinností z dohody o výkonu pěstounské péče

Práva a povinnosti	Marie	Matyáš
Právo na poskytnutí pomoci při zajištění krátkodobé péče	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita
Právo na poskytnutí pomoci při zajištění celodenní péče	Pomoc se zajištěním respitní péče v rámci doprovázející organizace	Pomoc se zajištěním prozatím nevyužita
Právo na zprostředkování odborné pomoci	Možnost využít služeb psychologa doprovázející organizace	Rodina navštěvuje specializovaná pracoviště z důvodu zdravotního stavu Marcely – podpora doprovázejícího pracovníka
Povinnost umožnit kontakty s biologickou rodinou a právo na podporu	Kontakty s matkou probíhají často, podpora pěstounů a Marie v jejich pokračování	Rodina se o nezletilou nezajímá, podpora při práci na životním příběhu
Povinnosti vzdělávat se	Konzultace a plánování možností vzdělávání, účast na vzdělávacích akcích organizace	Konzultace a plánování možností vzdělávání
Povinnost umožnit sledování naplňování dohody	ANO, spolupráce s OSPOD	ANO, spolupráce s OSPOD

Tabulka č. 1 a č. 2 ukazuje, jak je doprovázející pracovník nápomocen pěstounské rodině při naplňování práv a povinností v praxi. Práva a povinnosti pěstounům určuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí a jsou stanoveny v dohodě o výkonu pěstounské péče.

5.3 Výzkumné závěry

Z výzkumného šetření vyplynulo, že sociální pracovníci doprovázejících organizací představují nezastupitelné místo ve výkonu pěstounské péče. Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, a proto je důležité, aby byla zaručena i náležitá kvalita náhradního rodinného prostředí, kterou mohou přímou prací s pěstounskými rodinami doprovázející pracovníci ovlivnit. Následující závěry jsou stanoveny na základě výsledků výzkumného šetření.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zkoumat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů a prostřednictvím výzkumného šetření analyzovat nabídku doprovázejících organizací v Pardubickém kraji.

Prostřednictvím dílčích cílů došlo k vypracování teoretické části diplomové práce. Byla vymezena pěstounská péče v České republice a zároveň popsáno, jak dochází k jejímu zprostředkování krajskými úřady a obecními úřady obcí s rozšířenou působností. Byly vymezeny kompetence doprovázejících organizací, které primárně určuje dohoda o výkonu pěstounské péče. Přiblížili jsme proces doprovázení v praxi, který v rámci výzkumného šetření demonstrovaly případové studie dětí v pěstounské péči. Z rozhovorů s doprovázejícími pracovníky a se sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD vyplynula nejčastější úskalí v oblasti doprovázení pěstounských rodin.

V Pardubickém kraji poskytuje doprovázení dvanáct doprovázejících organizací. Údaje se podařilo zjistit na základě pátrání v rámci diplomové práce. Z údajů, které byly zjištěny o třech vybraných doprovázejících organizacích, je patrné, že nabídka jejich služeb je velmi podobná. Všechny tři při doprovázení nabízí mimo jiné vzdělávací kurzy, respitní péči a dostupnost psychologické pomoci. Značnou část nabídky doprovázení pro pěstouny zajišťují oblastní charity.

Sociální pracovníci doprovázejících organizací jsou vysokoškolsky vzdělaní, jeden z respondentů uvedl, že jeho dosažené vzdělání je střední pedagogické. Pro výkon profese doprovázejícího pracovníka jsou motivováni. Nikdo z respondentů neuvedl, že by mu pro práci chyběla motivace. Motivace je dle mého názoru důležitým aspektem při kvalitním vykonávání jakékoli profese.

Všichni respondenti spatřovali mezery v legislativním ukotvení nejen doprovázení, ale i pěstounské péče obecně. Ve dvou případech respondenti vyjádřili potřebu stanovení

legislativní hranice pro umístování dětí do ústavní výchovy, která v současné době stanovena není, a proto se může stát, že i velmi malé děti putují do dětských center.

V rámci úskalí, která se mohou během doprovázení vyskytnout, se v odpovědích objevily:

- kontakty s biologickou rodinou dítěte, celkem čtyřikrát
- důvěra a její budování v rámci vztahu s pěstounskou rodinou;
- špatně nastavený OSPOD;
- deprivací projevů dětí v pěstounské péči;
- změna klíčového pracovníka;
- držení se témat doprovázení;
- komunikační šumy v rámci výkonu pěstounské péče – OSPOD, soudy;
- špatná realizace případových konferencí;
- nejasná pravidla pro biologické rodiče ohledně navracení dítěte zpět do péče;
- očekávání rodiny;
- nechť pěstounů vzdělávat se;
- těžké příběhy dětí v pěstounské péči;
- časté cestování za rodinami;
- papírování;
- čas.

Povinnosti z dohody o výkonu pěstounské péče, které určuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí se podle názoru všech dotazovaných, však plnit daří.

Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že v Pardubickém kraji je nedostatek dětských psychiatrů a psychologů, kteří by se specializovali na děti v pěstounské péči a jejich potřeby. Chybí specializovaná pracoviště pro děti se specifickými potřebami. Učitelé ve školách nejsou dle názorů respondentů v některých případech dostatečně obeznámeni s potřebami dětí v pěstounské péči.

Doprovázející pracovníci mají nezastupitelnou roli při vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, velmi často jsou přímými aktéry vyhodnocení. Pro individuální plán ochrany dítěte doporučují témata, na kterých by bylo dobré v budoucnu s rodinou pracovat. Nejdůležitějším hlediskem při doprovázení je z pohledu doprovázejících pracovníků dostatečná

důvěra pěstounů ke klíčovému pracovníkovi, navázání vztahu klíčového pracovníka s pěstounskou rodinou a partnerství.

Podle názoru doprovázejících pracovníků veřejnost není dostatečně informovaná o tom, co znamená doprovázení pěstounů.

Nejdůležitější úlohou doprovázejících pracovníků je podpora pěstounské rodiny. Rodina ví, že se může na klíčového pracovníka obrátit v případě nejasností a nastalých problémů během výkonu pěstounské péče. Klíčový pracovník pěstounům poskytuje podporu a pomoc v naplňování povinností a práv daných zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Jeho nezastupitelná role je v rámci asistovaných kontaktů s biologickou rodinou dítěte. Stěžejní je spolupráce doprovázejících organizací s OSPOD na kvalitním zajištění náhradní rodinné péče pro dítě. Významná je spoluúčast doprovázejících pracovníků na vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte.

ZÁVĚR

Pěstounská péče je v současné době důležitým a podle mého názoru stále se rozvíjejícím článkem náhradní rodinné péče v České republice. Diplomová práce se věnovala problematice doprovázení v pěstounské péči, které je velmi důležité z hlediska správného fungování pěstounských rodin. Zákonné doprovázení pěstounů přišlo v roce 2013 společně s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Práce si kladla za cíl zkoumat výkon pěstounské péče a doprovázení pěstounů a prostřednictvím výzkumného šetření analyzovat nabídku doprovázejících organizací v Pardubickém kraji. Cíl byl společně s dílčími cíli naplněn prostřednictvím zpracování teoretické části práce a prostřednictvím realizace výzkumného šetření, jehož základem byly rozhovory s doprovázejícími pracovníky a se sociálním pracovníkem náhradní rodinné péče OSPOD. Výzkumné šetření bylo doplněno o případové studie dětí v pěstounské péči, kde byla pozornost zaměřena na činnosti doprovázejících organizací v praxi. Doprovázení pěstounských rodin je rozhodně dobrým krokem vpřed, neboť se ukázalo, že role doprovázejících pracovníků v pěstounské péči je nezastupitelná. Doprovázející pracovníci pomáhají naplňovat povinnosti a práva, daná pro pěstouny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí.

Z výzkumného šetření vyplývá, že náhradní rodinná péče, konkrétně pěstounská péče a oblast doprovázení skýtá legislativní mezery. Jako stěžejní respondenti označili nutnost zákonného ukotvení věkové hranice pro umísťování dětí do ústavní péče. Problematické jsou kontakty dítěte s biologickou rodinou. Zásadní je i fakt, že v Pardubickém kraji je nedostatek dětských psychiatrů. Byla analyzována nabídka doprovázení v Pardubickém kraji. Zda je nabídka dvanácti doprovázejících organizací dostatečná pro potřeby výkonu pěstounské péče v Pardubickém kraji, by mohlo být předmětem dalšího zkoumání.

Profese doprovázejících pracovníků v pěstounské péči jistě není profesí jednoduchou, ale jedná se o profesi velice užitečnou. Jelikož se ocitám na konci svého studia a ráda bych se v budoucnu realizovala v oblasti sociální práce, byla pro mě zkušenost s pěstounskou péčí a s doprovázením pěstounských rodin prostřednictvím diplomové práce velmi cennou. Podařilo se mi nahlédnout do možných úskalí, která může doprovázení představovat.

SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ

ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 120 s. ISBN 80-7178-578-4.

BOWLBY, John. *Ztráta*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 424 s. ISBN 978-80-262-0355-1.

BUBLEOVÁ, Věduna, NOVÁK, Ondřej a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. 262 s. ISBN 978-80-87455-25-8.

BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přepracované vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. 63 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 184 s. ISBN 978-80-262-0370-4.

GOODYER, Annabel. *Child-centred foster care: a rights-based model for practise*. 1. vyd. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2011. 199 s. ISBN 978-1-84905-174-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

KONEČNÁ, Hana, KOUBOVÁ, Lucie. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2010. 116 s. ISBN 978-80-87455-00-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk, LANGMEIER, Josef. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 400 s. ISBN 978-80-246-1983-5.

NÁVRAT, Občianske združenie. *Hľadáme rodičov alebo aj opustené deti potrebujú rodinu*. 4. vyd. Návrat, občianske združenie, 2009. 26 s. ISBN 978-80-969621-2-9.

NOVÁK, Ondřej, PALEČEK, Jan, ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. 260 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

PAZLAROVÁ, Hana (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 256 s. ISBN 978-80-262-1020-7.

PTÁČEK, Radek a kol. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011. 56 s. ISBN 978-80-7421-040-2.

ROTREKLOVÁ, Eva, HOFROVÁ, Veronika. Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče: sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30. 9. – 1. 10. 2009*. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009, s. 43-47. ISBN 978-80-254-5957-7.

SILVERMAN, David. *Ako robiť kalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, 2005. 328 s. ISBN 80-551-0904-4.

SINCLAIR, Ian. *Fostering now: messages from research*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2005. 174 s. ISBN 978-1-84310-362-2.

SEMERÁDOVÁ, Monika, ČERNÁ, Ria a kol. *Metodika doprovázení: podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Chrudim: Amalthea o. s., 2013. 69 s. ISBN 978-80-904801-0-0.

SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2014. 77 s. ISBN 978-80-7418-218-1.

SOBOTKOVÁ, Irena, OČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2013. 198 s. ISBN 978-80-244-3821-4.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2012. 184 s. ISBN 978-80-87455-14-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. 120 s. ISBN 80-86620-20-4.

WINNETTE, Petra. *Užitečný rádce pro (náhradní) rodiče: adoptivní rodiče, partnery rodičů, příbuzné, pěstouny a pečovatele*. Praha: Natama, 2016. 136 s.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Periodika

KLIMEŠ, Jeroným. Pozitivní zkušenost s asistovaným stykem. *Rodinné listy*. Praha: Karel Havlíček – Havlíček Brain Team, 2015, č. 2, s. 36-38. ISSN 1805-0824.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Participační práva dětí. *Rodinné listy*. Praha: Karel Havlíček - Havlíček Brain Team, 2015, č. 9, s. 3-6. ISSN 1805-0824.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. Zprostředkování náhradní rodinné péče v rámci krajských úřadů. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2012, č. 9, s. 22-24. ISSN 1212-866X.

Rodinné listy. Péče o ohrožené děti. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, č. 1, s. 7-13. ISSN 1805-0824.

Legislativa

ČESKO. Sdělení č. 104/1991 Sb., kterým se přijímá Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

ČESKO. Zákon č. 89/2012 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*.

ČESKO. Vyhláška č. 473/2012 ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Usnesení Valného shromáždění Organizace spojených národů č. 64/142 ze dne 30. října 2009 o vyhlášení Směrnice o náhradní péči o děti.

Internetové zdroje

Amalthea, z. s. *Pro pěstouny*. [online]. Amalthea, z. s., 2017. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.amalthea.cz/pro-pestouny/>

Coram BAAF Adoption & Fostering Academy. *All about fostering*. [online]. London: Coram BAAF Adoption & Fostering Academy, 2017. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://corambaaf.org.uk/info/fostering#what>

BLAHUTOVÁ, Michaela. *Manuál provázení pěstounskou péčí*. [online]. Děti patří domů, z. s., 2017. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: http://www.detipatridomu.cz/wp-content/uploads/Manual_provazeni_PP.pdf

Děti patří domů, z. s. *Provázení pěstounskou péčí*. [online]. Děti patří domů, z. s., 2017. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.detipatridomu.cz/pestounska-pece/provazeni-pestounska-peci/>

Dobrá rodina, o. p. s. *Jak doprovázíme pěstouny*. [online]. Dobrá rodina, o. p. s., 2017. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/co-delame/dohody/doprovazeni#dal%C5%A1%C3%AD-slu%C5%BEby>

Návrat, Občianske združenie. *Keď jedna plus jedna rovna sa dva a niečo alebo dobré príklady, ktoré posúvajú*. [online]. Návrat, občianske združenie, 2014. 64 s. [cit. 2017 03-03] Dostupné z: http://www.navrat.sk/data/files/publikacie/Keď_jedna_plus_jedna_rovna_sa_dva_a_nieco.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Kniha života

Příloha 2 – Rozhovor č. 1

Příloha 3 – Rozhovor č. 2

Příloha 4 – Rozhovor č. 3

Příloha 5 – Rozhovor č. 4

Příloha 6 – Rozhovor č. 5

Příloha 7 – Rozhovor č. 6

Příloha 8 – Rozhovor č. 7

Příloha 9 – Rozhovor č. 8

Příloha 10 – Seznam zkratk

Příloha 1 – Kniha života

Vybrané strany z knihy života (zdroj: Moje album, Ministerstvo práce a sociálních věcí)

Má fotka,
na které
vypadám
dobře.

JÁ
↙

Jmenuji se:

Datum:

Podpis:

Lidé kolem mě - RODINA

VLASTNÍ RODIČE

Jméno matky:

Jméno otce:

Kde žijí (bydlí):

Co o nich vím:

.....

.....

.....

.....

Tady si nalepím fotografie rodičů:

Lidé kolem mě - RODINA

SOUROZENCI

Jméno:

.....

Věk / Datum narození:

.....

Kde žijí:

.....

Co o nich vím:

.....

.....

Fotografie:

Co vím o sobě

Nejranější zážitek,
který si pamatuji:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Má fotografie (obrázek), když jsem byl/a malý/á:

Lidé kolem mě - RODINA

OSTATNÍ PŘÍBUZNÍ A LIDÉ, KTERÉ ZNÁM

(Babička, děda, teta, strýc, sestřenice, bratranec, soused, teta z DD
a ostatní lidé z okolí rodiny.)

Jméno:

.....

.....

Kde žijí:

.....

.....

Co o nich vím:

.....

.....

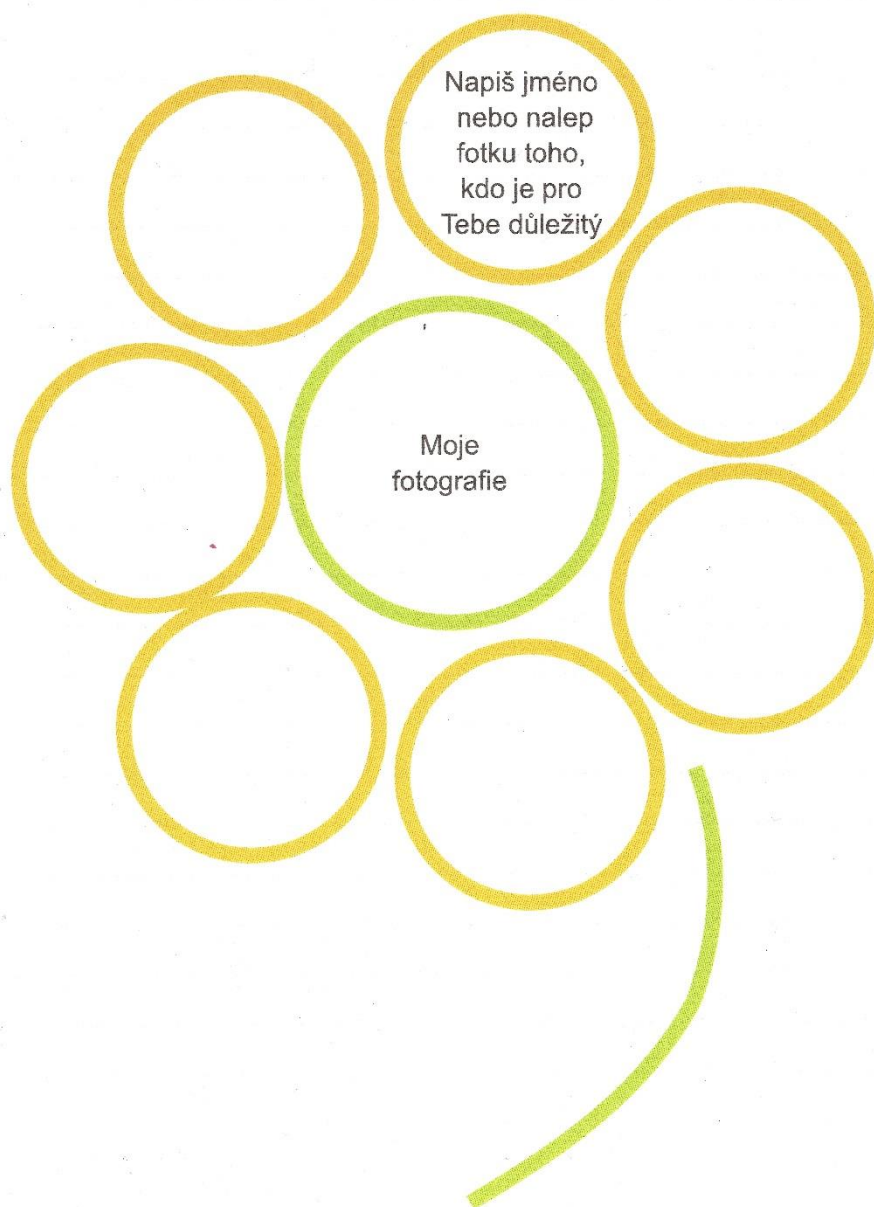
.....

.....

Tady si nalepím jejich fotografie:

Lidé kolem mě - RODINA

LIDÉ, KTERÍ JSOU PRO MĚ DŮLEŽITÍ

Příloha 2 – Rozhovor č. 1

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici?“

„Jsou to dva roky.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Mám střední pedagogické vzdělání, gymnázium a pedagogickou školu.“

3. „Jak často se účastníte supervizí? Jak je hodnotíte?“

„Supervize máme jednou za dva měsíce a hodnotím je jako hodně přínosné. Myslím si, že tato práce se bez supervizí nedá dělat. Je to úplný základ, jak supervize, tak intervize. Máme velmi dobrého supervizora.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?“

„Je to ohromně zajímavá práce, velmi mě to baví. Je to příležitost k velkému růstu na poli náhradní rodinné péče, protože se stále dostávám do situací, které řeším poprvé během těch dvou let. Dále je mojí motivací také možnost pomáhat. Celkově tato problematika je pro mě hrozně zajímavá a je zajímavé, se v tom pohybovat a poznávat to do hloubky.“

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější?“

„Rodiny mají partnera, který je jim oporou při řešení jejich potíží. To partnerství hodnotím jako úplně nejdůležitější. Rodiny opravdu nejvíce potřebují někoho, kdo je podporuje a kdo při nich stojí, komu důvěřují. Nejdůležitější je tedy partnerství a důvěra.“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Já jsem šťastná, za to, že to takto je. Vidím tam nějaké rezervy, ale stále pozitivně hodnotím, že je to takto nastavené, za to jsem hodně ráda. Co mě trochu demotivuje a znejišťuje, jsou názory některých poslanců, kteří stále nevědí, jestli jsou lepší kojenecké ústavy nebo pěstounská péče. Dále také to, že stále ještě doprovází OSPOD, což já osobně vidím z praxe jako špatně nastavené – dochází ke křížení rolí, většinou nemají rozlišené, co je doprovázení a co je práce OSPOD, mají v tom úplný chaos, navíc je nikdo nezaškoluje, plavou v tom. Mrzí mě to, protože neziskovky to dělají na úplně jiné úrovni. Dále bych chtěla uvést problematiku nastavení kontaktů dítěte s biologickými rodiči. V případě, že je biologická rodina špatně fungující a

trochu i ohrožující pro dítě nebo i pro rodinný systém pěstounů, tak v tomto případě cítím, že asistované kontakty vůbec nejsou v zájmu dítěte. Často se dělají spíše v zájmu rodičů a není to úplně dobře. Znáám i dobrou pěstounku, která skončila s pěstounskou péčí kvůli asistovaným kontaktům – v kontaktech neměla dostatečnou podporu a biologická rodina dítěte byla velmi stresující.“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„Nyní hodně řešíme právě asistované kontakty. Většinou když to tak vidím, tak o kontakty s rodiči děti příliš často nestojí. Mohly by být v delších intervalech, kdy dítě by bylo ve větší pohodě, vědělo by o své rodině a nebylo by to tak náročné v tom, že týden před kontaktem a týden po kontaktu je dítě rozladěné a pěstouni naštvaní, rozladění.“

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (např. psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Rozhodně tady nejsou dobří dětské psychiatry, dostatek psychologů, kteří jsou odborníky na teorii attachmentu – citové vazby. Děti v pěstounské péči mají ve většině případů své specifické a jiné potřeby. Dále v naší oblasti chybí speciální pedagogové. Děti z pěstounských rodin mají velmi často potíže ve školách, školy s nimi neumí pracovat, nejsou proškolené v práci s dětmi z pěstounských rodin.“

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?“

„Mám pár parádních OSPOD, kde je to pro mě obohacující a spolupráce mě baví. Jinde OSPOD nefunguje tak, jak by měl, nebo funguje jinak, než já bych si přála nebo představovala, tak je dost frustrující. Ale ve většině případů je to super, spolupráce je dobrá a vidím, že sociálním pracovníkům OSPOD na pěstunech záleží. Za to jsem hodně ráda. Ještě bych ráda doplnila, že některé OSPOD nevědí, co je naše role a mají tendence na nás nakládat i věci, které nemáme dělat, věci, které by měli dělat spíše sanační organizace. Je problém vymezovat se a říkat nadřízenému orgánu ne, je to nepříjemné. Hodně OSPOD už to ví, ale občas se to stane.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„Někdy se stává, že pěstounské rodiny mají velká očekávání, což se občas stane. Je nutné vymezit si na začátku spolupráce limity, např. kdy jsme pro pěstouny v pohotovosti. Dalším

úskalím je zahlcení osobními příběhy, protože to jsou těžké příběhy, kdy děti mají těžkou minulost, takže s tím je dobré pracovat v rámci psychohygieny. Další úskalí vidím v tom, že člověk je hodně na cestách a dále evidence – papírování. “

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Myslím si, že se daří naplňovat všechny povinnosti. Někdy se stane, že je nutné intenzivně řešit určité rodiny a ostatní se už tak intenzivně neřeší. Takže někdy je to intenzivnější více či méně, ale obecně všechny povinnosti zvládáme. Každá rodina to potřebuje nastavit jinak, ale myslím si, že se nám to daří. “

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„Při vyhodnocení spolupracujeme tím způsobem, že OSPOD mi zašle formulář vyhodnocení a já doplním, co o rodině vím. Toto oceňuji, protože z vyhodnocení se často dozvím podstatné informace, které sama nevím. My sami si vypracováváme svou anamnézu, ale vyhodnocení je pro mě hodně dobré, ale některé OSPOD ho nechtějí poskytovat. V současné době IPOD od OSPOD dostávám. “

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„Myslím si, že ne. Stále se mě na to někdo ptá a já stále vysvětluji. Myslí si, že jsme něco jako „sociálka“. Někdy ani netuší, že něco takového existuje. Lidé okolo mě to ode mě ví. “

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěla dodat?“

„Moc bych si přála, aby nebyl snížen příspěvek na doprovázení pěstounů, mluví se o tom, že by se měl snížit, což si myslím, že by mohlo být konečné a to hlavně pro organizace, které nemají přídatné služby jako sanaci apod. Myslím si, že je to super, že pěstouni mají takovouto podporu. Vzdělávání je také jedna z věcí, která by byla ještě připomínkou k legislativě. Jsou pěstouni, kteří se chtějí hodně vzdělávat a nemohou, protože ze zákona je pro vzdělávání určeno 24 hodin ročně. Některí pěstouni na školení sice musí chodit, ale nic jim to nepřinese, takže je to zbytečné - pro ně je 24 hodin strašně moc. Vzdělávání by nemělo překročit 24 - ti „akční“ pěstouni, kteří mají problémové děti, se potřebují proškolení a nemůžou. Oceňuji i naše vzdělávání, které je hodně potřeba. Jako přínosné hodnotím i setkávání doprovázejících organizací. To je hodně obohacující. “

Příloha 3 – Rozhovor č. 2

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici“?

„Na stávající pozici jsem od jara 2013.“

2. „Jaké máte vzdělání“?

„Mám vysokou školu pedagogickou v Olomouci.“

3. „Jak často se účastníte supervizi? Jak je hodnotíte“?

„Ve své profesi máme povinnou individuální supervize v časovém rozmezí 6-8 týdnů a případně častěji, dle aktuální potřeby.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči“?

„Motivací jsou mi děti, kterým zajišťuji láskyplné, podnětné, rodinné prostředí.“

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější“?

„Být „po ruce“ pěstounům, kteří potřebují pomoci, poradit či něco zařídit či být pro ně osobou, se kterou mohou sdílet radosti i starosti.“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké“?

„Myslím si, že v legislativě v oblasti náhradní rodinné péče jsou ještě mezery, například není myšleno na provázení pěstounů, kteří prošli přípravou, je jim vytipované dítě, s dítětem se seznamují, ale nemají ho ještě v péči a na služby provázení tedy ještě nemají nárok.“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými“?

„Občas se během provázení setkáváme s překážkami, například kontakt s biologickými rodiči, nechť si plnit povinnost se vzdělávat (příbuzenská pěstounská péče), a podobně“

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (například psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí“?

„Chybí především dětské psychologové a terapeuti zaměřením na rané trauma a s tím související obtíže“

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí“?

„Spolupráci hodnotím kladně, myslím, že všichni jsme tu především pro pěstouny a děti svěřené do PP.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„Je těžké na začátku spolupráce s pěstounskou rodinou získat si důvěru, proto jsou první schůzky (někdy i třeba rok u příbuzenské pěstounské rodiny) zaměřené na vzájemném postupném poznávání se a navázání přirozeného kontaktu, založeném na vzájemné důvěře a porozumění.“

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Ano, daří.“

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„Podílím se tak, že s některými OSPOD se domluvíme a zajedeme společně do rodiny, kde tvoříme a dáváme si společné cíle na dané období. Vyhovuje mi na tom to, že je přítomný OSPOD, doprovázející organizace, pěstoun a někdy i dítě. Někdy je to i tak, že OSPOD mě kontaktuje a napíše mu po konzultaci s pěstouny, cíle kterých by rodina chtěla dosáhnout.“

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„Ne, berou nás jako sociální pracovnice z OSPOD.“

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěli dodat?“

„Ne.“

Příloha 4 – Rozhovor č. 3

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici?“

„Šest měsíců.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Bakalářské sociální práci“

3. „Jak často se účastníte supervizi? Jak je hodnotíte?“

„1x za měsíc máme – individuální supervizi. Je to super, jsem ráda, že můžu sdílet s někým nezávislým, kdo má zároveň zkušenost v dané oblasti.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?“

„Moje motivace se mění, nejprve to byla přímá práce s dětmi. Teď je to spíše kontakt s lidmi (dospělými a dětmi) a sebezkušenost a výzva být sama sebou.“

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější?“

„Pracujeme na základě filosofie – Svoboda v práci, to je pro mě velmi důležité. Podpora kolegyň a supervizora.“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Jsem ráda, že nastala změna a došlo k novelizaci, transformaci systému. Myslím, že velká mezera se objevuje v případě, ve kterém ještě budoucí pěstoun (člověk již zařazený v evidenci), nemá svěřené dítě, ale již zažádal o svěření (podaná žádost k soudu, rozběhl se proces seznamování s konkrétním dítětem). Tento člověk nemá podporu žádné organizace, my doprovázíme, ale nemáme podepsanou žádnou dohodu. Dohodu můžeme podepsat, až když je dítě svěřeno do péče. Je zjevné, že i tento člověk potřebuje podporu ještě před svěřením dítěte do jeho péče (například práce v rodině žadatele, příprava dětí v rodině adoptovaných/bio/v PP, příprava na přijetí a adaptaci v prvních týdnech, komunikace s úřady, soudy, ...).“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„Někdy je pro mě těžké zorientovat se v komunikaci mezi OSPOD, soudy, krajem, pěstouny, dalšími doprovázejícími organizacemi. Komunikace často probíhá telefonicky a tím vznikají různé komunikační šumy“.

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (například psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Zatím jsem se setkala s tím, že chyběla právní podpora, která by byla zdarma v případě, že se pěstouni dostanou do náročné situace v oblasti práva.“

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?“

„Cítím vstřícnost ze strany pracovníků OSPOD komunikovat s doprovázejícími organizacemi a nově vznikající součinnost oproti atmosféře před novelou.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„Může například jít o deprivacní projevy dětí v PP. Pak záleží na tom, o jaké pěstounské rodině mluvíme. Může to být zprostředkovaná pěstounská péče, pěstouni se stali pěstouny po novele a vědí o svých očekáváních, která mohou uplatňovat na dítě. Jsou otevření a schopní sebereflexe. No, a nebo pak můžeme například hovořit o zprostředkované PP, pěstouni převzali dítě ještě před novelou, možná mají různá očekávání na dítě, nedostalo se jim žádné podpory, nemusí být zvyklí na sobě pracovat a mít náhled na deprivacní projevy dětí, které mají v péči. Další skupinou je příbuzenská PP. Pěstouni neprošli žádnou přípravou, nerozumí tomu, proč s nimi máme pracovat, proč by se měli vzdělávat, atd. Zatím si na tento fakt zvykají.“

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Myslím, že ano.“

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„Záleží na spolupráci s OSPOD. S některými OSPOD jezdíme společně do rodiny, některé jsou přehlcené prací a žádají o součinnosti, to znamená, že sesbírám informace a pošlu je na OSPOD, oni pak vyhotoví plán.“

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„Nemyslím si.“

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěli dodat?“

„Ne.“

Příloha 5 – Rozhovor č. 4

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici?“

„Sedm měsíců.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Vysokoškolské.“

3. „Jak často se účastníte supervizi? Jak je hodnotíte?“

„Jednou za 4-6 týdnů. Docházím na individuální supervizi. Pomáhá mi to.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?“

„Je to pro mě výzva. Pomáhat lidem a přitom neulpívat na přiběžích a dramatech. Snažím se také udržovat duševní hygienu a oddělovat práci a volný čas.“

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější?“

„Myslím, že být přítomná ve věcech s pěstouny i dítětem, ale nepropadat bezvýchodnosti.“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Pracuju na 0,6 úvazek a i tak je to náročné. Myslím, že s plným úvazkem 19 rodin je už těžké být se všemi rodinami přítomný. Člověk ztrácí nadhled. Takže ideální by byl nižší počet rodin, což by však šlo za předpokladu, že by se navýšil státní příspěvek. Současně vidím problémy v legislativě u pěstounské péče na přechodnou dobu. Dítě je už nachystáno na předání, ale je těžké donutit soud jednat v souladu s předáváním. Zbytečně se to protahuje a nejde dobře sladit provázení při předávání s legislativním procesem, ten je poněkud nepředvídatelný. Jinak vidím, že obecně sociální práce je zahlcena administrativou.“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„Tak je někdy obtížné navázat důvěru, někde dobře nefunguje OSPOD (nedodává IPOD dítěte, někdy je proti kontaktu s biologickou rodinou a podobně.). Někdy je těžké dohledat informace o dítěti do jeho Knihy života.“

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (například psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Myslím, že obecně chybí psychoterapeuti, kteří pracují s dětmi v náhradní rodinné péči. Někdy jsou nedostupní. Chybí finance na terapie dětí, která je mnohdy nákladná, ale je potřebná.“

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?“

„Je to jak kde. Záleží na OSPOD. Mám výbornou spolupráci s OSPOD Boskovice.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„Myslím, že je hodně těžké získat důvěru rodiny a přitom udržet hranice. Navíc se nacházíte v prostoru mezi dítětem a pěstounem. Někdy je pak těžké získat důvěru dítěte, když jste ten „kamarád“ pěstouna.“

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Ano, daří. Zajišťujeme vzdělávání pěstounů a snažíme se zajistit odpočinek pro pěstouny. U větších rodin dochází k přečerpání rozpočtu rodiny na rok, když je to velká pěstounská rodina (více jak dvě děti). Tyto peníze pak jdou ze solidární rezervy (když některá rodina nevyčerpá svůj rozpočet v plné výši).“

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„To záleží, jak k individuálnímu plánu ochrany dítěte přistupuje OSPOD. My žádáme všechny OSPOD o IPOD, ale ne všechny OSPOD reagují. U některých je to opravdu společná práce mezi doprovázející organizací, sociální pracovníci a rodinou. V těchto případech jsou potom výsledky nejlepší. Některé sociální pracovnice s IPOD příliš nepracují.“

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„Myslím, že není, ale i sami se na tom snažíme pracovat.“

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěla dodat?“

„Ne.“

Příloha 6 – Rozhovor č. 5

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici?“

„Na stávající pozici jsem jeden rok.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Vysokoškolské - bakalářské, obor sociální práce a vyšší odbornou školu.“

3. „Jak často se účastníte supervizí?“

„Supervize máme jednou za šest týdnů, takže pravidelně. Myslím, že supervize jsou přínosné a důležité v naší práci. Se supervizorem jsme spokojeni.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?“

„Moje motivace souvisí s tím, že jsem tři roky dělala sanaci rodiny a cítila jsem potřebu změny, nějak být i na „druhém břehu“.

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější?“

„Myslím si, že pěstouni musí mít pocit důvěry k pracovníkovi, aby se mohli otevřít, aby mohli sdílet témata, se kterými se setkávají. Pokud zde nebude důvěra, tak nás nepustí, budou říkat, že je například všechno v pořádku a ono nebude nebo při otevírání témat nebudou chtít jít do hloubky. Dále je důležité udělat si čas, protože někteří klienti potřebují klid a více času, aby se mohli rozpovídat. Také je důležité, aby člověk byl připravený na rozhovor, aby měl témata, která chce s pěstouny otevřít, ale dal i jim prostor pro sdílení. U některých pěstounů, kteří jsou hodně upovídaní, je důležité mít dovednost rozhovor strukturovat a vracet je k tématu. Myslím si, že jde i o vzájemnou otevřenost, že pracovník není v roli odborníka, ale v roli spíše „partáka“. Pokud se pěstouni necítí bezpečně a rodinou prošlo několik doprovázejících pracovníků, tak se někteří chrání - nechtějí děti zbytečně zatěžovat vytvářením dalšího vztahu s novým pracovníkem. Zde vnímám velké úskalí - když se často v rodině mění doprovázející pracovníci. Pro rodinu je to hodně náročné. Je potřeba navázat vztah i s dítětem, povídat si s ním, jak se mu daří, co ho trápí, zda něco potřebuje...a nezapomínat ani na biologické děti“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Myslím si, že problematické je, když děti starší jednoho roku jdou do pěstounské péče na přechodnou dobu a nevyhodnocuje se, zda je tam vidina návratu do rodiny, takže děti v „přechodce“ zůstanou a přechodní pěstouni se někdy v důsledku okolností změni na dlouhodobé pěstouny nebo nakonec děti jdou do dětského domova. Děti tak opakovaně přichází o vztah, který si navážou. Současným trendem je dávat děti do pěstounské péče na přechodnou dobu bez hlubšího vyhodnocení celé situace. U malých dětí je to fajn, tam je dospělá osoba potřebná.“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„O překážkách jsme už částečně mluvili. Opravdu důležitá je ta důvěra a překážky vidím v přebírání rodiny od jiného pracovníka. Dále také překážkou mohou být zkušenosti pěstounů, kteří přecházejí z doprovázející organizace do jiné doprovázející organizace, protože jsou zvyklí na jiné služby, metody doprovázení a přístup. Myslím si, že překážky jsou někdy i v tom potkat se s dětmi - hlavně s dětmi staršími, které jsou na střední škole. Tam je to hodně problematické v souvislosti s pracovní dobou, také s vytížeností pěstounů a celé rodiny. Jako další překážku vnímám i nastavení některých pěstounů ke kontaktům s biologickou rodinou. Někdy je to o velké práci s pěstouny, aby pěstouni přijmuli, že biologická rodina také pro dítě hraje nějakou roli.“

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (např. psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Myslím si, že obecně je nedostatek dětských psychiatrů, kteří jsou často přetížení. Obecně je nedostatek dětských terapeutů a terapeutů zaměřujících se na specifika dětí v PP. Myslím si, že některé oblasti mají problém se k některým službám dostat, třeba jako Králíky, kde dojíždění a dostupnost ke službám je náročná. Pokud je v rodině více dětí, tak je i „objíždění odborníků“ časově náročné. Také si myslím, že chybí specializované poradny – např. pro děti s ADHD.... Dále chybí pro děti s logopedickým problémem nabídka intenzivní péče, protože běžný logoped nabídne schůzku jednou za tři týdny nebo jednou za měsíc. Chybí služby, které pomáhají rodičům komunikovat se školou u dětí se specifickými potřebami. Škola specifikám dětí v PP nerozumí, nechápe proč se dítě tak chová. Pracovník doprovází pěstouna do školy, kde vysvětluje učitelům, proč se dítě tak chová, jak k tomu má učitel přistupovat, jaká jsou specifika dětí v pěstounské péči, adoptovaných dětí a proč to tak je - proč některé věci nefungují jako u dětí, které vyrůstají v rodině od narození. Myslím, že tato služba funguje při doprovázení v Olomouci. Psychoterapeutickou podporu si pěstouni musí hradit a vnáší to finanční zátěž do

rodiny. Pro pěstouny je často taková služba ne vždy dostupná. Ale rozhodně radě pěstounů by pomohlo, kdyby měli i doprovázení terapeutické.“

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?“

„Myslím si, že je to hodně o konkrétním pracovníkovi. Mně se osvědčilo se s pracovníkem domluvit, jak spolupráci vidí. Někdy OSPOD očekává, že my budeme více iniciativnější, ale vždycky je to o nějaké domluvě. To se mi osvědčilo i ze zkušeností z druhé služby (sanace rodiny), že to je o komunikaci, domluvě a ne jen o očekávání v tom směru, co je v zákoně dané. Jako například, že vyhodnocení vypracovává orgán sociálně-právní ochrany dětí, který jede do rodiny jednou za půl roku, takže je pro něj náročnější některá data sehnat a do specifik rodiny vidět. Takže za mě je to o domluvě, někdy o mé iniciativě, kdy já si zavolám OSPOD a domlouvám schůzku, kdy se domlouváme o spolupráci. Někdy to přichází od OSPOD a někdy ode mě.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„O úskalích jsme již hovořili.“

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Myslím si, že v rodině se dotýkám všech témat, někdy zůstaneme u některých témat delší dobu. Problematické je to, že do rodiny docházíme jednou za dva měsíce a některá témata jsou hodně náročná a citlivá, potřebují intenzivnější spolupráci s rodinou. Máme však možnost do rodiny jezdit častěji, pokud je to nutné.“

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„Je to o domluvě, já většinou OSPOD zavolám a domluví se, co kdo bude dělat, kdo má prostor a čas. Většinou mě OSPOD nechá, abych vyhodnocení udělala já. Potom se domlouváme, že se společně sejdem na vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte i s pěstouny nebo i s dětmi, abychom si tam řekli, na čem budeme pracovat. Zpravidla jsme s OSPOD domluveni, že vyhodnocení sdílíme. Některé OSPOD sdělí, že to je jejich dokument a my si musíme udělat svůj. Většinou je to o spolupráci - já doplním, co vím, OSPOD doplní, co ví.“

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„To ani netuším, nevím. Spíš je povědomí, že do rodiny chodí „sociálka“ a vnímají to jako kontrolu. Tématu pěstounské péče a doprovázení veřejnost často nerozumí. Ve svém okolí slyším, že to ti lidé dělají pro peníze. Zároveň u příbuzenecké pěstounské péče je lidem nesrozumitelné, proč je někdo chodí kontrolovat, proč se musí vzdělávat apod.

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěla dodat?“

„Napadá mě, že u adoptivních rodin chybí doprovázení. Rodinám chybí informace, že děti v náhradní rodinné péči mají svá specifika a jsou z toho velmi překvapeni, že jim to nikdo neřekl - jsou z toho rozčarování, proč se tyto děti chovají jinak. Takže si myslím, že by bylo fajn, kdyby bylo více možností podpory pro adoptivní rodiny. My tuto službu máme pro adoptivní rodiny v rámci projektu. Zpravidla si tuto službu velmi chválí a dochází k porozumění, proč je dítě specifické v rámci vztahových věcí apod. Zpravidla jsou rodiny rády, že podporu z naší strany využily. Dále mě napadá téma vzdělávání, kdy pro některé rodiny je náročné 24 hodin splnit, zvláště pro starší pěstouny. Je pro ně náročné někam dojet, celý den sedět, mají spoustu zdravotních problémů, je pro ně problematičtější i číst odbornou literaturu. Je to hodně složité, aby splnili hodiny školení. Zároveň je těžké pro některé dlouhodobé pěstouny plnění hodin školení, protože už prošli mnoha kurzy, mají zkušenosti s výchovou vlastních dětí, takže kurzy jim nedávají, to, co by vždy potřebovali. Nepřináší to to, co by mělo.“

Příloha 7 – Rozhovor č. 6

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici?“

„Vedoucího tady dělám tři roky.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Vysokoškolské - magisterské, obor sociální práce, Masarykova univerzita.“

3. „Jak často se účastníte supervizi? Jak je hodnotíte?“

„Supervize máme v organizaci zvykem zhruba jednou za měsíc, jsou buď skupinové, nebo týmové. Pokud zaměstnanec chce, může si nasmlouvat i individuální se souhlasem vedoucího. To je k frekvenci. A ke spokojenosti... Je to nezbytné? Ano. Bez supervize by se tato práce nedala dělat. Za ty tři roky co jsme tady, jsme asi před půl rokem změnili supervizora. Je to také tím, že supervize jsou poměrně časté. Je tady takové pravidlo, že se každý rok se ptáme supervizora, zda budeme pokračovat a jestli je zájem z týmu. Délka spolupráce se supervizorem je asi tři roky. Takto je to vyčerpané a hledá se další supervizor. Pokud je nespokojenost ze strany týmu, že tam něco nefunguje, tak může dojít k ukončení spolupráce dřív.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?“

„Něco mě na tom baví, to téma je pro mě nějakým způsobem zajímavé, ať po profesní nebo osobní stránce. Zároveň mi to připadá z té sociální sféry téma takové, jako přirovnání – lékař chirurg - že to je nějaká specializace, je to v něčem čisté. Vidím v tom nějaký smysl, aspoň pro ty děti.“

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější?“

„Když rodiny doprovázíme, tak je zásadní, že tam musí vzniknout nějaký vztah, což je pro sociální sféru normální. V NRP se ten vztah blíží už téměř terapeutickému vztahu. Jsme v rodině poměrně často, vnášíme tam nějaká témata, která nese organizace. U nás se zaměřujeme na identitu, attachment, možnost kontaktů s biologickou rodinou. Dále také na vzdělávání, což spadá do zákonných povinností a zároveň v tom vidíme nejdůležitější body. Tím, že rodiny mají složitější historii, tak proto mluvím o až terapeutickém vztahu, byť to není úplně tak, a proto z toho vyvozují ten vztah, důvěru. To je pro mě nejdůležitější a myslím si i pro pěstouny. Pak je pro ně snadnější konzultovat veškeré věci, které se jich týkají a jsou pro ně citlivé.“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovaly byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Libilo by se mi, kdyby organizace měly větší volnost v rozsahu vzdělávání pěstounů, kdy nyní je daných 24 hodin. Libilo by se mi, kdyby tam bylo rozpětí. Když máte 80 leté pěstouny, tak je pro ně absolvování vzdělávání v mnoha případech úplně pasé, nejen po zdravotní stránce, ale i po mentální. Oni veškerou energii soustředí na dítě a praktické věci. Takže říkat 80 letému člověku o teorii attachmentu mi připadá mimo - respektive oni informaci dostanou, ale není pro ně stěžejní. S ohledem na financování mi nepřipadá, že by se musela navyšovat částka, která je 48 000 Kč na rodinu na rok, to by mi přišlo relativně dobré. I když my to máme spočítané v organizaci tak, aby nás to netlačilo počtově, potřebovali bychom na rodinu dostat 70 000 Kč, abychom to zaplatili celé. Jsme nezisková organizace, takže z toho potřebujeme zaplatit nějaké režijní věci na rozdíl od státní instituce. Zároveň bychom si mohli dovolit menší počet rodin na pracovníka - tím by se dalo dát rovnítko kvalitnější práci. Asi by se mi také líbila povinnost, že děti do tří let nepůjdou do ústavní výchovy, ale do pěstounské péče na přechodnou dobu - a to jednoznačně. Jestliže zastáváme teorii attachmentu, dává nám to smysl a ten osobní vztah jedné osoby vůči dítěti má zásadní vliv na vývoj mozku dítěte, tak si nemůžeme hrát na to, že dítě v ústavu je dobré řešení.“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„Poukázal bych na nejednotný systém, kdy máme Ministerstvo, kraje, městské úřady a paralelně s tím jde nezisková organizace. Když spolupracujeme s oddělením sociálně-právní ochrany dětí, tak zákon mluví o tom, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí má dělat vyhodnocení a individuální plán dítěte - má nám ho předat a my se jím máme řídit. Ale v praxi to takhle není, protože my jsme s rodinou častěji než oddělení sociálně-právní ochrany dětí, takže tato povinnost není dobře nastavená. Asi by bylo dobré, kdyby metodické vedení vůči oddělením sociálně-právní ochrany dětí ze strany kraje bylo kvalitní. Což si myslím že, nyní moc není a díky tomu vznikají různá nedorozumění. Bylo by super, aby to metodické vedení mohlo procházet i společně s neziskovými organizacemi - nějaká společná setkání, vyjasňování si rolí, tam si myslím, že dochází k nedorozumění.“

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (např. psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Rozhodně chybí dětský psychiatr, na Pardubický kraj máme dva. Takže dětská psychiatrie stoprocentně. Psychologové ano, myslím, že by to chtělo nějakou větší síť terapeutů.“

V příbuzenské pěstounské péči se často dějí transgenerační věci, které by bylo dobré ošetřit. Na psychiatra a psychologa se musí hodně dlouho čekat. “

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?“

„S každým městem je to jinak, je tam kouzelná formulka – že je to o lidech. Na každém městě jednáme s jiným pracovníkem, který je více nebo méně otevřený věcem, které my považujeme za stěžejní, takže od toho se ta spolupráce odvíjí. Zároveň mi to nepřijde jako úplně špatné, když mám informace, jako to funguje v jiných krajích tak si myslím, že si tady můžeme pískat.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„Je dobré si držet nastavená témata, která byla zmíněna. Je dobré se s rodinou k těm tématům vracet, zároveň být citlivý k tomu, jak v té rodině jsou nebo nejsou tato témata blízká. Takže pokud je tam hodně citlivé téma kontaktu s biologickou rodinou, tak na jednu stranu to tam nemohu přinášet pravidelně na konzultaci. Na druhé straně nemohu rezignovat na to, že s nimi vůbec toto téma nebudu otevírat a přistoupím na jejich „hru hlavy v písku“ a dítěti znemožním kontakt. Při dlouhodobém doprovázení může být těžké, když nějaká rodina přijímá velmi malé dítě a my je doprovázíme do 18 let, tak úskalím může být dlouhodobá spolupráce - jeden klíčový pracovník v jedné rodině. Po letech se vztah překlápí, nechci říkat, že až jako do přátelského, ale samozřejmě nějaké formality opadají, tak to si myslím s sebou může nést rizika – člověk se více přizpůsobuje a zapomíná dál nějaké věci vnášet.“

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„U nás není možné, abychom opomenuli naše povinnosti; jsou v dohodě vyjmenované, ty body se objevují v půlročních zprávách, které jsme povinni OSPOD posílat. Tak je tam zpětná kontrola, že člověk si to prošel s rodinou a něco tam udělal. Jednou to mohou být všechna čtyři témata, jednou to budou jen dvě, příště se dá dokontrolovat, že člověk se k tomu vrátil. Nemyslím si, že by to vypadávalo, ale chce to individuálnější přístup. Zmínil jsem např. starší pěstouny. Ne rezignovat na povinnost, ale tempo zmírnit.“

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„My to máme nastavené tak, že jednou za rok děláme revize. To znamená, že klíčový pracovník udělá revizi vyhodnocení, doplní věci, které tam jsou, přeposílá na OSPOD, ať si doplní, co

potřebují a pak by z toho měl vést IPOD. Ideální je, když se domluvíme a IPOD pak společně uděláme v rodině i s pěstouny. “

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„Ne. Je to zásadní věc, která v ČR chybí - informovanost veřejnosti o potřebnosti a smyslu pěstounské péče a náhradní rodinné péče jako takové. Takže my třeba děláme kampaň, ale ta nemá takový dopad, jak by bylo potřeba. Kdyby to bylo celokrajské, celorepublikové, tak to bude jiné. Nebudou nám klesat počty zájemců o NRP, což se nyní děje. Takže několik let zpátky čísla stagnují nebo jdou mírně dolů. “

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěl dodat?“

„Nenapadá mě nic. “

Příloha 8 – Rozhovor č. 7

1. „Jak dlouho jste na stávající pozici?“

„Čtyři roky.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Bakalářské.“

3. „Jak často se účastníte supervizí? Jak je hodnotíte?“

„Každý měsíc. Vnímám ji jako nutnou pro naši práci, abychom ji mohli dělat dobře, podívali se na situaci z jiného úhlu, možná dostali náhled, proč to zrovna tak je, což pomáhá, abychom nevyhořeli. Zároveň mě to baví.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči?“

„Pro mě je to zajímavá oblast sociální práce. Zároveň ji vnímám jako užitečnou, přínosnou a důležitou. Také mě tato oblast zajímá osobně, jelikož máme v rodině přijaté děti.“

5. „Co je ve Vaší práci nejdůležitější?“

„Postupovat v zájmu dítěte, mapovat jeho názor, navázat vztah a důvěru s náhradními rodiči, společně s náhradními rodiči a dětmi hledat cesty, tak aby jim spolu bylo dobře.“

6. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Novelu z roku 2013 vnímám jako stěžejní. Zároveň bych nějak uvítala úpravu toho, že děti do tří let jsou stále umísťovány do kojeneckých ústavů či do ZDVOP a záleží to pouze na zvážení sociálního pracovníka na OSPOD, zdali dá přednost přechodné pěstounské péči, kojeneckému ústavu či ZDVOP.“

7. „Setkáváte se během doprovázení pěstounů s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„Neustále. Často v příbuzenské pěstounské péči, například kontakty jdou velmi špatně nastavovat, bývají živelné, v souvislosti s tím, že dospělí jsou zatíženi vzájemnými vztahy, situace se tam rychle mění, bývá to náročné na koordinaci. Problematika kontaktů s dítětem. V některých případech se setkáváme s negativním naladěním náhradních rodičů vůči biologickým rodičům a kontaktům. Takže je stěžejní pracovat nejprve s dospělým, aby dokázal

podpořit dítě a kontakty mohly probíhat dobře. Jindy řešíme vhodnost nastavení kontaktu tak, aby byla pro dítě bezpečná i po emoční stránce – frekvence, forma a podobně. Což není vždy jednoduché či jednoznačné. Pěstoun nemá zpracovaná svá témata a kompenzuje to pěstounskou péčí. Problematika příchodu dalšího dítěte do rodiny, přestože vnímáme, že rodinný systém na to není připravený, je rizikem pro stávající dítě v rodině, hovoříme o tom s pěstouny a dáváme zprávu kraji, ale přesto je další dítě do rodiny umístěno. Někdy to může být důvodem konce spolupráce ze strany pěstounů. Setkávám se často s tím, že OSPOD nechtějí svolávat případové konference s facilitátorem, což má za následek, že z jednání nebývá zápis a úkoly; proces komunikace je zatížen dvojrolí pracovníka a podobně. Zejména při řešení přechodné pěstounské péče to vnímám jako velkou komplikaci.“

8. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (například psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Není. Nejsou dětské psychiatry (pouze dva na kraj, dlouhé čekací lhůty), chybí dětské psychologové a terapeuti, speciální logopedická centra, speciální centra na ADHD, celkově chybí specializované služby pro děti se specifickými potřebami.“

9. „Jak hodnotíte spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí?“

„V podstatě myslím, že dobře. Nestává se mi, že bychom se s pracovníkem OSPOD výrazně lišili v názorech, daří se nám domlouvat na postupu. S některými OSPOD je výborná spolupráce, s jinými je to komplikovanější. Jsou docela rozdíly ve spolupráci s jednotlivými OSPOD. Záleží to na konkrétním pracovníkovi, který tuto činnost vykonává. Každý OSPOD používá jiné vyhodnocení, každý OSPOD se staví jinak k využití případových konferencí s facilitátorem, k metodickým postupům a podobně.“

10. „Jaká úskalí obnáší práce s pěstounskou rodinou?“

„V přechodné pěstounské péči v praxi OSPOD včas nedělá vyhodnocení potřeb dítěte a nedělá se často ani vyhodnocení rodičovských kompetencí, které by mělo být podkladem pro stanovení cílů rodiči, které musí splnit, aby se dítě mohlo vrátit. Případně mít podloženo, proč rodiči dítě vrátit nelze. Dělá se pozdě, dodatečně. Často chybí jasné podmínky pro rodiče, za jakých podmínek můžou dítě dostat zpátky. Dítě je odebráno a pak vnímáme, že je často spíše mlčení o tom co musí splnit či nesplnit. Nejsou dávány jasné termíny a podobně. Jsou velmi dlouhé lhůty mezi soudy, při určení znalců se velmi dlouho čeká na znalecké posudky, setkáváme se s prodlevou šest měsíců a více, což je pro řešení situace dítěte hrozné. Bylo by toho asi více.“

11. „Daří se Vám během práce s rodinou plnit všechny povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Myslím, že v zásadě ano. Zároveň je to hodně individuální dle rodiny. Jako nesložitější bod vnímám kontakt s rodinou, kde je hodně proměnných (zájem/nezájem rodičů, dítěte, pěstounů). Bývá to náročné téma. Také u některých rodin bojujeme s povinností povinného vzdělávání a zase je to individuální (například samoživitelka se sedmi dětmi pracující na dvě směny, kde o víkendu nejezdí veřejná doprava nebo například staré babičky, pro které je náročně někam jet, vydržet tam sedět či slyšet, nečtou) a snažíme se naplnit zákonnou povinnost s respektem k životní situaci klienta. V některých rodinách s tím naopak žádný problém není. Někdy se přeci jenom stane, že klient nesplní vzdělávací povinnost, stalo se mi, že i záměrně. My můžeme OSPOD situaci pouze konstatovat, doložit, co jsme pro to udělali. Pěstounovi se v praxi nic nestane. Naštěstí jsou to výjimky.“

12. „Jakým způsobem se podílíte na vyhodnocení situace dítěte a na tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte?“

„Záleží to na spolupráci s konkrétním OSPOD, praxe se liší. Nicméně ze své zkušenosti na vyhodnocení pracuji z velké míry já, protože jsem s rodinou v užším kontaktu a mívám více informací o rodině. Co se týče IPOD, pracovníkovi OSPOD navrhuji témata, která vnímám jako důležitá v rodině řešit. Následně se snažím o trojstrannou schůzku pracovníka OSPOD, klienta a doprovázejícího pracovníka k revizi stávajících cílů a naplňování nových cílů do IPOD. Finální IPOD zpracovává a zajišťuje pracovník OSPOD.“

13. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o obsahu Vaší práce?“

„Ne.“

14. „Je něco, co byste k tématu doprovázení pěstounů chtěla dodat?“

„Je to zajímavá práce, která rozhodně není monotónní, neustále se člověk setkává s novými situacemi, které musí řešit. Supervize, intervize a podpora týmu vnímám jako nutnou, aby si člověk neudělal klapky na oči a měl šanci držet dobrý směr v podpoře rodiny, aby se tam dítě mělo dobře.“

Příloha 9 – Rozhovor č. 8

1. „Jak dlouho jste na stávající pracovní pozici“?

„Na stávající pozici jsem čtyři roky.“

2. „Jaké máte vzdělání?“

„Vzdělání mám vysokoškolské, bakalářské, obor sociální práce.“

3. „Jak často se účastníte supervizí? Jak je hodnotíte?“

„Supervizí se účastníme jednou měsíčně a hodnotím je kladně. Myslím si, že by měly být samozřejmou součástí v sociální oblasti. Základem je také osoba supervizora, se kterou jsem opravdu spokojená.“

4. „Jaká je Vaše motivace k výkonu profese sociálního pracovníka v náhradní rodinné péči oddělení sociálně-právní ochrany dětí?“

„Už po ukončení studia na gymnáziu jsem chtěla pokračovat ve studiu v sociální oblasti. Téma sociální práce mě hodně zajímá, práce s lidmi mě baví. Prvotní motivací asi byla potřeba pomoci, což nyní přetrvává, ale v určitých mezích.“

5. „Jak často doprovázíte rodiny v pěstounské péči?“

„Na našem OSPOD doprovázím minimum rodin, které kontaktuji každé dva měsíce. Převážnou většinu doprovází neziskové organizace. Domnívám se, že je to tak správně, neboť neziskové organizace se na doprovázení specializují, jsou v tomto oboru profesionálnější.“

6. „Jak se cítíte v roli úřadu, který provádí kontrolu nad výkonem pěstounské péče a v roli doprovázejícího subjektu?“

„V této oblasti dochází ke střetu a myslím si, že tyto role by měly být odděleny. OSPOD by měl provádět kontrolu nad výkonem pěstounské péče a nezisková organizace by měla doprovázet pěstounské rodiny. Tato otázka je v současné době předmětem intenzivního jednání za účelem změny.“

7. „Jak hodnotíte současnou legislativu v oblasti doprovázení pěstounů? Navrhovali byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?“

„Legislativa je dle mého názoru nepropracovaná, stále narážíme na nejasné znění zákonů. Změn by bylo potřeba mnoho, za všechny uvedu ujasnění rolí pracovníků ODPOD, pracovníků neziskovek a samotných pěstounů.“

8. „Co je dle Vašeho názoru při doprovázení pěstounů nejdůležitější?“

„V souvislosti s pěstounskou rodinou je hodně důležité navázání dobrého vztahu, kde musí být důvěra. Bez toho se s rodinami dobře pracovat nedá.“

9. „Pokud doprovázíte rodiny, setkáváte se s překážkami? Pokud ano, s jakými?“

„Překážek je mnoho. Při počátku spolupráce je dobré věnovat čas navázání vztahu s rodinou, aby rodina mohla otevřeně hovořit o svých problémech. Jednou z překážek je dostatek času, který mohu jednotlivým rodinám věnovat.“

10. „Je v Pardubickém kraji dostatečná nabídka služeb dalších odborníků (například psychologové, poradny)? Pokud není, co chybí?“

„Nabídka služeb rozhodně dostatečná není, hlavně oblasti dětské psychiatrie a psychologie. Chybí psychologové, kteří by se specializovali na děti s poruchou attachmentu a následně s dětmi pravidelně pracovali.“

11. „Jak hodnotíte spolupráci s neziskovými doprovázejícími organizacemi?“

„Spolupráci hodnotím kladně, neboť ve většině případů jde o profesionály, kteří svou práci vykonávají velmi dobře. Skvěle dokáží odhalit nebo pojmenovat problémy, na kterých se následně dá pracovat a tím dobře vyladit probíhající výchovu dítěte v pěstounské péči.“

12. „Jak se dle Vašeho názoru daří plnit všechny povinnosti a práva vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Rozhodně se daří všechny povinnosti plnit, jinak to ani nejde. Je samozřejmé, že některá témata jsou pro různé rodiny více a méně aktuální, ale probírají se všechna.“

13. „Jak probíhá proces vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny a následná tvorba individuálního plánu ochrany dítěte?“

„Jde o povinnost, kterou zákon přidělil OSPOD. V praxi v některých případech vytváříme celé vyhodnocení a IPOD sami a jen je předáme klíčovému pracovníkovi z neziskové organizace, v některých případech se na vytváření podílíme a v některých případech převážně vyhodnocení

vytváří pracovník neziskové organizace, protože má mnoho informací vzhledem k tomu, že je v rodině často. Následně pak IPOD vytváříme všichni společně s rodinou.

14. „Je dle Vašeho názoru veřejnost dostatečně informována o problematice doprovázení pěstounů?“

„To rozhodně není.“

Příloha 9 – Seznam zkratk

OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
PP	pěstounská péče
IPOD	individuální plán ochrany dítěte
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc